

STØRST AV ALT

TROSOPPLÆRING I DEN NORSKE KIRKE

**STATUSRAPPORT FOR
TROSOPPLÆRINGSREFORMEN I
DEN NORSKE KIRKE
17.08.2007**

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet - trosopplæringssekretariatet

Postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo

Innledning	3
1. BAKGRUNN FOR TROSOPPLÆRINGSREFORMEN	3
2. ORGANISERING AV REFORMEN	5
a. Nasjonal ledelse	5
b. Trosopplæringsreformen og statsbudsjettet	6
c. Nasjonal reform med lokal forankring	7
3. FORSKNINGSBASERT EVALUERING AV REFORMEN	7
4. UTLYSNING OG TILDELING AV MIDLER TIL MENIGHETER	10
4.1 Fire åpne utlysninger	10
4.2 Antall søknader	11
4.3 Utvelgelse av prosjektmenigheter	12
5. FORSØKS- OG UTVIKLINGSARBEID I PROSJEKTMENIGHETENE	13
5.1 Avtaleverk	13
5.2 Modell for prosjektmenighet i trosopplæringsreformen	13
5.3 Kvalitetssystemer for prosjektmenighetene	14
5.3.b Innføringskurs	14
5.3.c Konferanser for ansatte	15
5.3.e Rapporteringsverktøy	15
5.3.f Kontaktperson i trosopplæringssekretariatet Kontaktperson	16
5.3.g Regional oppfølging og fagtilbud	16
6. STATUS PÅ UTVIKLINGSARBEIDET I PROSJEKTENE	17
6.1 Deltagelse i trosopplæringstiltak	17
6.2 Rekruttering og kompetanse i reformens stillinger	19
Kompetanseområder for tilsatte i reformen	19
6.3 Kultur og kunst i utviklingsarbeidet	20
Prosjektet i Bodø domkirke: Barn i katedralen	21
Elverhøy, Tromsø domkirke og Grønnåsen menigheter: Plass til alle! kunst og kultur for barn og unge i kirka	21
Hamar, Løten, Vang, Ottestad, Stange og Tangen menigheter: Tidsbroen	21
Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning: Kunsten å være kirke - også for små mennesker	22
6.4 Dialogperspektivet	22
6.5 Trosopplæringsreformen i et kjønnsperspektiv	22
6.6 Trosopplæringsreformen som et digitalt prosjekt	23
6.7 Trosopplæring for barn og unge med behov for tilrettelegging	24
Prioritering av tilretteleggingsperspektivet	24
Prosjekt med særlig fokus på barn og unge med særskilte behov	25
6.8 Frivillighet i kirkens trosopplæring	26
Frivillighet i tiltaksrapportene	26
7. MENTORTJENESTEN	27
8. SAMISK TROSOPPLÆRING	29
9. SAMARBEID MED FRIVILLIGE ORGANISASJONER	30
10. KONTAKT OG NETTVERKSARBEID	31
11. MATERIELLUTVIKLING	32
12. REGIONALE OG NASJONALE PROSJEKTER	32
Utlysninger av regionale og nasjonale prosjekter	33

Tildelte prosjekter	33
13. NASJONALT KOMPETANSENETTVERK	35
14. RESSURSBRUK OG ØKONOMIFORVALTNING	39
15. ARBEID MED NY PLAN FOR TROSOPPLÆRING	41
16. OPPSUMMERING AV ERFARINGENE SÅ LANGT.	43
Dette vil Kirkerådet fremheve som særlige positive erfaringer så langt i prosjektperioden:.....	44
Hva er særlig utfordrende/mindre vellykket?	46
Sentrale utfordringer for prosjektperiodens avslutning	47
17. ANSATSER TIL VIDEREFØRING AV TROSOPPLÆRINGSREFORMEN PÅ BAKGRUNN AV PROSJEKTPERIODENS ERFARINGER.....	48
17.1 Organisering av en fornyet trosopplæring	48
17.1.1 Lokalmenigheten som kirkens sentrale enhet	49
17.1.2 En treleddet innføring av trosopplæringsreformen	50
17.1.3 Reformens læringsmessige innhold, aldersfaseinndeling og dimensjonering	51

Innledning

Departementet har i møte 24.mai 2007 bedt om en statusrapport for Trosopplæringsreformen. Departementet har selv gitt en oversikt over hvilke spørsmål de ønsker belyst gjennom denne rapporten i mail av 22.mai. Denne henviser også til brev av 6.12-2006 som omhandler problemstillinger knyttet til permanentisering av reformen. Denne statusrapporten kommer i tillegg til de årlige rapportene som leveres fra Kirkerådet om utviklingen i trosopplæringsreformen.

Trosopplæringsreformen ble vedtatt i Stortinget i mai 2003 og ble beskrevet som en av de mest omfattende og viktige reformer på kirkelig sektor i nyere tid. Reformen innledes med en femårig forsøks- og utviklingsfase som er prosjektorganisert. Prosjektfasen ble innledet i 2004 og varer ut 2008. Gjennom den innledende femårsperioden gjøres det omfattende forsøks- og utviklingsarbeid i norske menigheter med en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte.

Pr 1.august 2007 har det gått tre og et halvt år av den innledende femårsfasen. Reformen sitter med et omfattende rapporteringsmateriale fra utviklingsarbeidet i lokalmenighetene og reformens erfaringer knyttet til andre regionale og nasjonale aktører. Dette materialet gir grunnlag for refleksjon og valg i forhold til en permanentisering av en fornyet trosopplæringen i Den norske kirke.

1. BAKGRUNN FOR TROSOPPLÆRINGSREFORMEN

Den norske kirke er en bred folkekirke med ca 85 % av landets innbyggere som medlemmer. I 2006 ble det døpt 42 000 barn som representerer om lag 75 % av årskullet. Antallet døpte er økende mens dåpsprosenten i forhold til alle fødte var i 2006 svakt nedadgående. Den norske kirke er en barnedøpende folkekirke. Gjennom hele kirkens

historie har dåp og opplæring vært nært sammenknyttet. I kirkens dåpsliturgi er dette klart uttrykt både som en forpliktelse til foreldre og faddere og til lokal menighet og hele kirken.

Endringer både i kirke og samfunn førte frem til vedtaket av trosopplæringsreformen i Stortinget våren 2003. Det var særlig fire utviklingstrekk som preget prosessen frem til vedtaket om trosopplæringsreformen

a) Endringer i forståelsen av skolens rolle i dåpsopplæringen.

Skolen og i særdeleshet kristendomsfaget hadde i århundrer en sentral oppgave som kirkens dåpsopplæring for alle døpte. Viktige endringer kom i 1969 og ved dannelsen av KRL faget i 1997. Senere er dette faget revidert flere ganger. Det er en felles forståelse at det ikke er skolens rolle å bedrive dåpsopplæring.

b) En endret samfunnsvirkelighet med et stort behov for toleranse og respekt for ulike livssyn og religioner. Kjennskap og trygghet i forhold til eget livssyn er en viktig forutsetning for toleranse og respekt for andres tro og livssyn. Det er viktig at barn og unge finner språk og erfaringer i forhold til tro og religion. Trosopplæringsreformen er ikke bare en reform for barn og unge i Den norske kirke, men omhandler alle religioner og livssyn. Dialogperspektivet ble gitt som en særlig utfordring til reformen da Stortinget behandlet meldingen om kirkens økonomi i 2006 (Innst.S.nr.108 (2005-2006)).

c) Barnekonvensjonens understrekning av barnets rett til åndelig utvikling (§27) gir også en forpliktelse til at barnet får rammer også for denne delen av barnets oppvekst og modning.

d) Nedgang i oppslutning om barne- og ungdomsorganisasjonene. I siste halvdel av 1900-tallet erfarte mange barne- og ungdomsorganisasjoner en dramatisk nedgang i antall medlemmer. Dette rammet også kristne barne- og ungdomsorganisasjoner. Det vil si at en rekke av de steder hvor bredden av døpte barn og unge fikk kunnskap og erfaringer med kristen tro når ikke lenger like bredt. Dette utfordrer kirken til å etablere nye møtesteder hvor barn og unge kan arbeide med tro og livstolkning og få hjelp til å mestre sitt liv.

Trosopplæringsreformen ble vedtatt i Stortinget i mai 2003 med et bredt politisk flertall. Reformen innledes med en fem-årig forsøks- og utviklingsfase som er prosjektorganisert. Reformen skal trappes opp til en økonomisk ramme i 2003 kroner på 250 millioner i løpet av 5 til 10 år. Gjennom forsøks- og utviklingsfasen skal det utprøves en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte uansett funksjonsnivå med en antydning dimensjoneringsnorm på 315 timer, dog ikke slik at det skal telles timer for hvert enkelt barn.

Trosopplæringsreformen er en omfattende reform med et bredt nedslagsfelt.

Det er ca 860 000 døpte barn og unge mellom 0 og 18 år. Hvert år døpes ca 42 000 barn. Det betyr at det er mer enn 80 000 foreldre som velger å døpe barna i året og ca 200 000 voksne er faddere hvert år. Reformen utfordrer kirken til å fornye og utdype denne brede folkekirke nærheten til store deler av landets befolkning.

Stortingskomiteens flertall uttrykte hensikten med reformen på denne måten:

Flertallet vil understreke at hensikten med reformen er å sikre at alle menigheter i Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn får mulighet til å tilby opplæring til barn og unge. For at Den norske kirke fortsatt skal være en bred folkekirke, er det av avgjørende betydning at barn og unge får grunnleggende kunnskap om den kristne tro og gis støtte til å mestre sitt liv i lys av den kristne tro.

Dette er en nasjonal reform med lokal forankring.

2. ORGANISERING AV REFORMEN

Det var enighet om at ledelsen av trosopplæringsreformen skulle legges til Kirkerådet ut fra de føringer som ble gitt blant annet om organisasjonsform gjennom Stortingets behandling.

a. Nasjonal ledelse

I Stortingsmeldingen var det lagt opp til en treleddet organisering av den innledende forsøks- og utviklingsfasen. I den politiske behandlingen ble det sterkt understreket at reformens sentrale fokus er den trosopplæring som skjer der barn og unge bor. Stortinget vedtok at reformen skulle ha en toleddet organisering med et sentralt nivå knyttet til Kirkerådet og at forsøks- og utviklingsarbeidet i den lokale menighet var reformens egentlige sted.

Umiddelbart etter Stortingets vedtak opprettet Kirkerådet en Styringsgruppe bestående av 10 personer under ledelse av daværende generalsekretær i Norges KFUK/KFUM, nåværende biskop i Borg Helga Haugland Byfuglien. Styringsgruppa er opprettet for hele femårs-perioden, er bredt sammensatt og besitter høy kompetanse innen feltet.

Helga Haugland Byfuglien, leder, biskop i Borg
Oddbjørn Evenshaug, nestleder, førsteamanuensis, Drammen
Rolf Steffensen, sokneprest, Hamarøy
Anne Marja Gaup Eira, lærer, Masi
Harald Gundersen, kampanjekonsulent i Kirkens Nødhjelp, Oslo
Trond Skard Dokka, professor, Oslo
Johanne Grønning Mikalsen, student, Ytteren
Sunniva Gylver, kapellan Grønland menighet, Oslo
Marianne Bergsjø Gammelsæter, kateket og prosjektleder, Fjell

John Veflingstad, kirkeverge, Elverum, var med i Styringsgruppa fra juni 2003 til mars 2007, da han fratradte på grunn av høyt arbeidspress i egen stilling.

Styringsgruppa ble gitt følgende mandat:

Styringsgruppa vil ha hovedansvar for å styre arbeidet med trosopplæringsreformen innenfor de rammer som blir fastsatt av Kirkerådet.

Styringsgruppa gis ansvar for den løpende ledelse av forsøks- og utviklingsarbeidet, herunder prosjektsekretariatets faglige arbeid, både mht. organisering, framdrift og innhold.

Styringsgruppa rapporterer til Kirkerådet og har et nært, løpende samarbeid med prosjektets sekretariat.

Kirkerådet ansatte prest Paul Erik Wirgenes som prosjektleder og et sekretariat ble opprettet høsten 2003. Våren 2004 besto sekretariatet av fem stillinger, utvidet til seks i 2006 og til ni fra sommeren 2007.

Styringsgruppa har rapportert årlig til Kirkerådet og Kirkemøtet. Kultur og Kirkedepartementet har mottatt både årsrapporter, muntlige statusrapporter og fortløpende evalueringsrapporter. Styringsgruppa har i prosjektperioden hatt fem til åtte heldagsmøter i året og fått jevnlige rapporter fra prosjektleder mellom møtene.

Sekretariatets funksjon har vært å forestå den daglige ledelse av reformen ut fra Styringsgruppas vedtak og de føringer som er gitt i tildelingsbrev og politiske vedtak. Særlig har sekretariatets funksjon vært knyttet til:

- Tilretteleggelse og gjennomføring av søknadsprosesser for lokale, regionale og nasjonale prosjekter.
- Faglig veiledning av prosjektene.
- Etablering, drift og videreutvikling av kvalitetsfremmende prosesser rundt et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid.
- Kurs og foredragsvirksomhet i forhold til reformens utfordringer.
- Faglig bearbeid av erfaringer slik at de blir tilgjengelige for flere.
- Kommunikasjon av reformen.
- Administrasjon, rapporthåndtering og kontroll av tildelingene.
Kommunikasjon og koordinering med sentralkirkelige, nasjonale og regionale aktører.

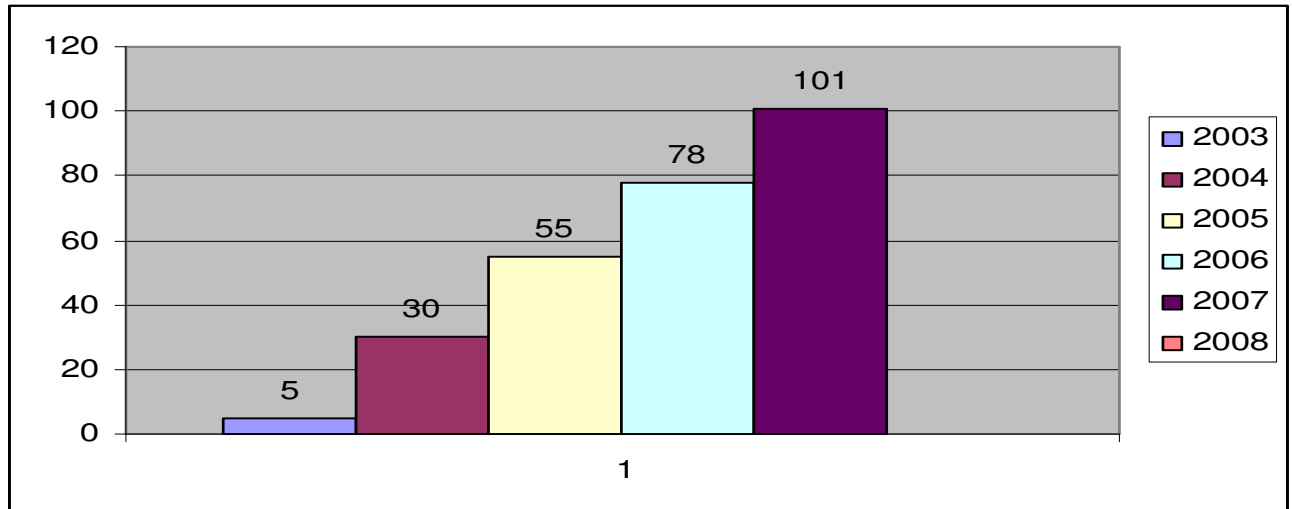
b. Trosopplæringsreformen og statsbudsjettet

Reformen har blitt trappet opp i tråd med intensjonene i Stortingets vedtak. Det ble bevilget 5 millioner til Kirkerådet over 2003-budsjettet som midler til forprosjekt i forkant av Stortingets behandling av trosopplæringsreformen. Reformen ble vedtatt med en økonomisk ramme på 250 millioner i 2003 kroner med en opptrapping i løpet av 5-10 år.

I Stortingskomiteen var det bredt flertall for at reformen skulle være fullfinansiert: Komiteen viser til at kommunenes utgiftsplikter i forhold til kirken er regulert i Kirkeloven § 15 og gir kommunene størstedelen av finansieringsansvaret for kirkens virksomhet.

Komiteen er enig med departementet i at det ikke er aktuelt å legge nye utgiftsplikter på kommunene i forbindelse med reformen. Komiteen vil derfor understreke at reformen må være fullfinansiert over de statlige bevilgninger, slik at heller ikke utgifter til rekruttering, etterutdanning, pensjon, kontorutstyr mv. blir belastet den enkelte kommune. Med 859 000 døpte 0 til 18 åringer vil en fullt utbygd trosopplæringsreform for alle døpte gi 290 kr pr døpt pr år, og med en antydnet dimensjoneringsnorm på en systematisk og sammenhengende trosopplæring på 315 timer vil det gi 16-20 kr pr time pr døpt.

Rammebevilgning over statsbudsjettet til trosopplæringsreformen 2003 til 2007:

c. Nasjonal reform med lokal forankring

Stortinget vektla sterkt reformens lokale fokus. Dette er i tråd med kirkelovens 1.3 § 9 om menighetsrådets oppgaver og menighetsrådets oppmerksomhet på at den dømte får dåpsopplæring.

Flertallet i Stortingskomiteen uttrykte dette slik:

”Dette er en nasjonal reform med lokal forankring.”

”Flertallet vil understreke at det er den enkelte menighet som ut fra lokale forhold skal organisere og vedta rammene for innholdet i opplæringen.”

”Flertallet vil understreke at det innenfor de sentrale rammer skal være rom for stor lokal tilpasning og fleksibilitet.”

”Flertallet vil sterkt understreke reformens lokale forankring”

(Inst.S. nr 200 (2002-2003) fra Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen),

Det er gjennomført få nasjonale reformer som så tydelig er formet som et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid. For Kirkerådet og Styringsgruppa for trosopplæringsreformen har det vært viktig å etablere en god struktur for en innovativ prosjektmodell og gjøre dette med høy kvalitet.

Gjennom et bredt forsøks- og utviklingsarbeid med en stor bredde av menigheter i Den norske kirke som prosjektsubjekter hentes det inn erfaringer og refleksjoner som viser vei for en fornyet trosopplæring i alle menigheter. Denne modellen for en pedagogisk reform har skapt både nasjonal og internasjonal interesse og nysgjerrighet.

3. FORSKNINGSBASERT EVALUERING AV REFORMEN

Styringsgruppa iverksatte første halvåret en offentlig utlysning av evalueringsoppdraget for trosopplæringsreformen. Det meldte seg ni interessenter i prekvalifiseringen og det

ble gjennomført en lukket anbudsrunde hvor tre av interessentene fra prekvalifiseringsrunden var invitert. Arbeidsfellesskapet vant anbudsrunderen.

Arbeidsfellesskapet koordineres av Otto Hauglin og består av:

Diakonhjemmet Høgskole, avd for forskning og utvikling

Det teologiske Menighetsfakultet

Otto Hauglin rådgivning as

Arbeidsfellesskapet samler bred faglig kompetanse innen evalueringsforskning og de aktuelle fagområdene i tilknytning til trosopplæringsreformen

Kjernegruppe for evalueringen består av :

Mag.art Otto Hauglin, prosjektleder

Professor dr.theol Harald Hegstad

Forsker cand. philol Brit Marie Hovland

Førsteamanuensis cand. philol Heid Leganger-Krogstad

Professor dr. theol Sverre Dag Mogstad

Forskningsjef, professor dr. philos Sidsel Sverdrup

Professor dr. philos Olaf Aagedal

I tillegg til disse benyttes følgende fagpersoner i evalueringsarbeidet:

Rektor dr. philos Harald Askeland (frem til 2007)

Professor dr. theol Leif Gunnar Engedal

Forsker II dr. philos Håkon Lorentzen

Universitetslektor cand. philol Ann Midttun

Stipendiat MSc Beate Jelstad

Evalueringen skal:

- Legge til grunn Den norske kirkes lære om dåpen og de premisser som gjelder for Trosopplæringsreformen
- Beskrive trosopplæringsens utforming, utvikling og konsekvenser
- Gi informasjon om hvilke erfaringer forsøksmenighetene, de dømte og deres foreldre har med trosopplæringsen og hvilke resultater som blir oppnådd.
- Belyse konsekvensene av å ha vært forsøksmenighet.
- Gi grunnlag for læring for forsøksmenighetene og prosjektledelsen, og for bedre styring av forsøket.
- Gi grunnlag for å vurdere overgangen fra forsøk til varig reform.
- Gi et bidrag til religionspedagogisk forskning og forskning om trosopplæring.

Evalueringen startet opp i oktober 2004 og avsluttes i august 2008.

Det vil bli utarbeidet følgende rapporter fra evalueringen:

- Delrapporter fra de ulike delprosjektene i evalueringsarbeidet
- Årlige underveisrapporter
- Hovedrapport i august 2008

Rapportene er tilgjengelige på evalueringens web-side: www.ctor.no

Så langt har Arbeidsfellesskapet levert følgende rapporter:

Delrapport 1 omhandler søknader, søknadsbehandling og tildeling av prosjektmenigheter i 2004. Rapporten konkluderer med at reformen er forvaltet i tråd med Stortingets vedtak og at det er gjort en faglig og administrativt godt begrunnet og vel gjennomført tildelingsprosess. Rapporten ga også viktige innspill til den tildelingen som ble gjort i 2005.

Delrapport 2 omhandler organisering og oppstart av reformen. Rapporten går gjennom både de politiske og kirkelige prosesser i forkant av reformen og drøfter Styringsgruppas tilrettelegging og organisering i reformens innledende fase. Rapporten dokumenterer at Styringsgruppa har valgt en organisasjonsform og en metodikk som er i tråd med god prosjektledelse og som gir mulighet for god lokal prosjektutvikling samtidig som det er lagt til rette for strukturer som fremmer systematisering av erfaring.

Underveisrapport 1 er en oppsummerende rapport for det første året. Rapporten går gjennom opplegget for evalueringen og drøfter sentrale hovedspørsmål både ut fra delrapport 1 og 2, men også ut fra grunnleggende spørsmål som ”hva er trosopplæring?”.

Delrapport 3 omhandler oppstart og utforming av prosjektene. Rapporten bygger på omfattende intervjuer med første årets prosjektmenigheter. Rapporten bekrefter at prosjektene gjennomgående er godt forankret i den lokale stab. Det er en omfattende engasjement av frivillige i prosjektene. Mange av disse er nyrekruttert til arbeidet med trosopplæringen. Delrapporten tar også opp forståelsen av læring og tegner ulike forståelser av trosopplæring og endringer i forhold til dette. I tillegg fokuseres samarbeid med ulike organisasjoner i nærmiljøet og med kirkelige barne- og ungdomsorganisasjoner.

Underveisrapport 2 oppsummerer status for reformen midtveis i den femårige prosjektfasen. Rapporten inneholder beskrivelse av opplegget for evalueringen, evaluering av søknadene og søknadsprosessen for de prosjektene som startet opp i 2005. Hovedresultatene fra en spørreskjemaundersøkelse blant prosjektene som startet opp i 2004 blir presentert og det er en analyse av årsrapportene fra 2004 og 2005, samt materiale fra casestudiene i utvalgte forsøksmenigheter, evaluering av mentorordningen, kompetansenettverket og de regionale og nasjonale utviklingsprosjektene. Forskergruppen gir også religionspedagogiske refleksjoner så langt i forsøksperioden og sentrale problemstillinger for læring og oppfølging.

Underveisrapport 3 ble levert 13. august 2007 og omhandler:

- a) Analyse av de lokale forsøks erfaringene
- b) Analytiske perspektiver på lokal didaktisk og teologisk refleksjon
- c) Trosopplæringsreformen som digital reform i kirken
- d) Vurdering av reformens støttestruktur- mentorordning, kompetansenettverk og utviklingsprosjekter
- e) Overgang fra mange lokale forsøk til varig reform
- f) Sentrale problemstillinger så langt

I tillegg til den faglige evalueringen av reformen medvirker Arbeidsfellesskapet til fagliggjøring av en fornyet trosopplæring og gir Styringsgruppa viktige innspill for videreutvikling av reformen i prosjektperioden. På denne måten er evalueringsarbeidet også en del av fagliggjøringen av reformens erfaringer. Funn fra Arbeidsfellesskapet kommenteres fortløpende gjennom rapporter og oppsummeres i et avsluttende kapittel.

4. UTLYSNING OG TILDELING AV MIDLER TIL MENIGHETER

Trosopplæringsreformens egentlige sted er den lokale menighet hvor foreldre døper barna sine og hvor barn og unge lever sine liv. I vår kirkeordning er det den lokale menighet ved menighetsrådet som har ansvar for at den dømte blir gitt dåpsopplæring. Dåpsliturgien henvender seg til foreldre og faddere, og dåpsopplæring som et hellig ansvar er noe de har sammen med den lokale menighet og hele kirken.

Det har vært en hovedoppgave for trosopplæringsreformen å gi ressurser og oppmerksomhet til lokale utviklingsarbeid i lokalmenighetene. Gjennom mange år har en rekke menigheter utvidet sitt dåpsopplæringstilbud både i kvantitet og i kvalitet. Det var således mange menigheter som allerede var i gang med omfattende forsøks og utviklingsarbeid da reformen ble vedtatt i 2003.

En sentral tanke er at det er høy kirkelig kompetanse lokalt. Kompetansekravene til stillingene i lokalmenigheten er høy. Prestene har embetseksamen, diakon, kateket og kantor er på mastergradsnivå.

Reformen er etterlenget og kommer i en tid hvor mange har arbeidet mye med fornyelse av kirkens dåpsopplæring i mange år.

4.1 Fire åpne utlysninger

Stortingsmeldingen om Trosopplæringsreformen (St.meld.nr.7) vektla at reformen måtte virke stimulerende på menigheter som hadde kompetanse og vilje til å utprøve et utvidet opplæringstilbud. Umiddelbart etter oppnevning av Styringsgruppe og utnevning av prosjektleder startet forarbeidet til å lyse ut prosjektmidler. 27.november 2003 ble første utlysning kunngjort. Utlysningen var en åpen utlysning sendt til alle menigheter i Den norske kirke. Første året søkte mer enn 40 % av alle menighetene i Den norske kirke. I tråd med økningene av midler til trosopplæringsreformen over statsbudsjettet har Styringsgruppa gjennomført fire omfattende utlysingsrunder for prosjektmenigheter. Den første av disse foregikk på papir. Den andre, i 2005 kunne sendes inn via e-mail, mens de siste i 2006 og i 2007 har vært rent webbaserte utlysninger og søknadshåndtering. Underveisrapport 3 har behandlet trosopplæringsreformen som sentral aktør for å digitalisere kirken og beskriver reformens metodikk og midler som en sentral faktor i moderniseringen av kirken.

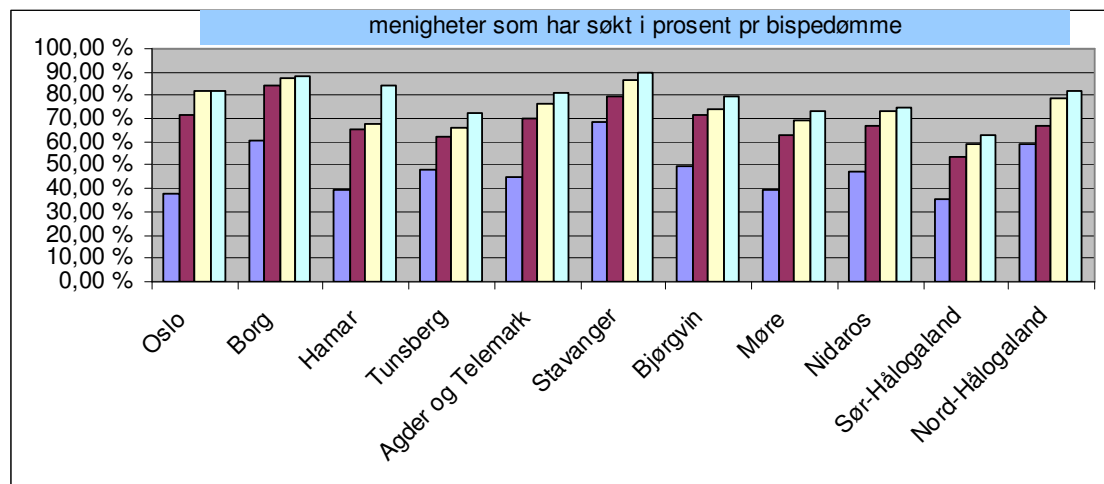
I den siste av søknadsrundene kunne søkerne velge mellom aldersspennet 0 til 12 år eller 10 til 18. I søknaden måtte de dokumentere hvordan deres prosjekt ville bidra til en systematisk sammenhengende trosopplæring for den valgte aldersgruppen. I begge de to siste søknadsrundene har det også vært etterspurt prosjektutvikling innen definerte temaer som kirkeåret, miljø, dialog osv.

I forbindelse med utlysningen har det også vært utarbeidet bakgrunnsnotat som gir en

grundig innføring i reformen, veiledning i webbasert søknadsskjema samt omfattende kurs og foredragsvirksomhet. Trosopplæringssekretariatet har samarbeidet med bispedømmene, og de fleste ansatte i Den norske kirke har vært på kurs i forbindelse på reformen og søknadsprosessene.

4.2 Antall søknader

Det høye antall søknader allerede første året var en bekreftelse på at reformen både var moden og etterlengtet i Den norske kirke. Det totale antall menigheter som har søkt en eller flere ganger etter fjerde søknadsrunde er oppe i godt over 80 % av alle menigheter. Figur 4 viser utviklingen i antall menighetssøknader i prosent i forhold til alle menigheter i det enkelte bispedømme.

Til sammen har mer enn 80 % av menighetene søkt en eller flere ganger. Nær 150 menigheter har søkt alle fire gangene. I to av bispedømmene er søknadsprosenten nå nær 90 prosent (Stavanger og Borg) mens ingen av bispedømmene er under 60 %. Søknadsmengden er representativ med store og små menigheter som søkersubjekter. Søknadsprosessene har også hos svært mange menigheter vært gjennomført som samarbeidsprosjekter slik at det i snitt er ca 2,1 menighet bak hver prosjektsøknad. Søkersubjekter har vært enkeltmenigheter, samarbeidende menigheter, fellestråd eller prostier. Alle prostier i kirken har vært representerte med minst en menighetssøknad.

De fire søknadsrundene representerer den mest omfattende skrifteliggjorte strategiprosess i Den norske kirke noensinne. Utlysning dokumentene har vært lagt opp slik at søknadene behandles både blant ansatte og frivillige og i menighetsråd og andre utvalg. En rekke menigheter har i tillegg gjennomførte åpne samtalekvelder og foretatt undersøkelser blant foreldre og unge i forkant av egen prosjektutvikling. Kan hende er denne lokale mobiliseringen hvor man lokalt arbeider med hvordan kirken på en ny måte kan kommunisere, undervise og oppleves aktuell for bredden i folkekirken noe av reformens viktigste "produkter". De webbaserte søkerprosessene gir en omfattende database på tenkning og forståelse av folkekirke og trosopplæring.

4.3 Utvelgelse av prosjektmenigheter

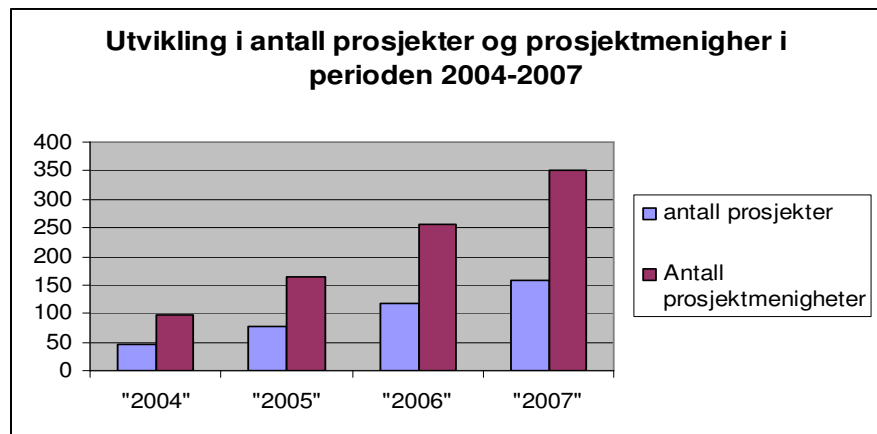
Kvalitet i utvelgelsen av prosjekter er en hovedutfordring i et erfaringsbasert prosjekt. Det er et stort ansvar forbundet med å dele ut så store midler som de Trosopplæringsreformen forvalter. Tildelingsprosessene er behandlet i delrapport 1 fra Arbeidsfellesskapet og i Underveisrapport 1, 2 og 3. Søknadene har i første fase vært behandlet bispedømmevis med to fagpersoner som uavhengige lesere. Det har vært gjennomført fagdager fra leserne fra trosopplæringssekretariatets side. Det er også utviklet en lesemanual for leserne. Etter at leserne har samkjørt sine innstillinger har de hatt møter med de respektive bispedømmekontorene, som også har hatt lesetilgang til søknadene fra sitt bispedømme. Leserene har deretter sluttført sin innstilling som de har overlevert skriftlig til sekretariatet. Deretter har de hatt møter med to fra sekretariatet, der de har begrunnet sin innstilling. Sekretariatet har så samkjørt innstillingene og vurdert dem ut fra et nasjonalt perspektiv og øvrige kriterier knyttet til god prosjektskikk. Styringsgruppa har så drøftet prinsipielle problemstillinger knyttet til tildelingen, vurdert enkelt søknader som eksempler og vedtatt tildeling av nye prosjekter. Prosjekttildelingene har vært i størrelsesorden 40.000 til 1 680 000, og den årlige tildelingen til nye prosjekter har variert mellom 16 og 21 millioner.

Veksten i antall

prosjekter har fulgt den økte bevilgningen over statsbudsjettet:

Med tildelingen i 2007 er 27 % av landets menigheter

prosjektmenigheter, det vil si at mer enn hver fjerde menighet i Den norske kirke er direkte involvert i forsøks- og utviklingsarbeidet.

Prosjektmenighetene er et representativt utvalgt med stor variasjon sosiokulturelt og religionssosiologisk. De to siste søknadsrundene har særlig etterspurt enkelte utviklingsområder ut fra prosjektets totalbehov og erfaringene i reformens innledningsfase

Det er gitt et tilleggsoppdrag til Arbeidsfellesskapet for å belyse hva reformen har ført til i menigheter som ikke har blitt prosjektmenigheter. Dette gjelder både menigheter som har søkt en eller flere ganger uten å få innvilget prosjekt, og de menigheter som ikke har utviklet prosjektsøknad. Dette vil gi viktig materiale for arbeidet med å implementere reformen i alle menigheter

5. FORSØKS- OG UTVIKLINGSARBEID I PROSJEKT MENIGHETENE

5.1 Avtaleverk

For Styringsgruppa har det vært en hovedoppgave å etablere en struktur for et prosjektorganisert forsøks- og utviklingsarbeid som sikrer høy kvalitet på utviklingsarbeidet. Det er gjort avtale med det enkelte menighetsråd og tildelingsbrev til fellesrådet. Avtalen bygger på menighetens søknad og utlysningens dokumenter og gir rammer for menighetsrådets forvaltning av prosjektet og tydeliggjør menighetens forpliktelser i forhold til prosjektet. Budsjett-tildelingen skjer til det respektive fellesråd. I vår kirkeordning er det normalt fellesrådet som er arbeidsgiver for denne type stillinger og det var naturlig for trosopplæringsreformen å velge strukturer for reformen som ligger så tett opp til normalstrukturer som mulig. Avtalen har også et budsjett og regnskapsoppsett som er utviklet i samarbeid med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon. Mal for avtale og tildelingsbrev er vedlagt statusrapporten.

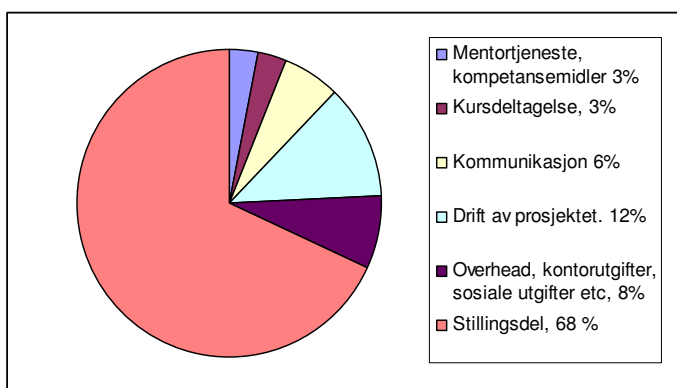
5.2 Modell for prosjektmenighet i trosopplæringsreformen.

Trosopplæringsreformen har utviklet en mal for hva det innebærer å få tildelt et menighetsprosjekt. Malen henger sammen med budsjettoppsettet og de kvalitetsstrukturer som Styringsgruppa har etablert rundt det enkelte prosjekt:

Hovedområder for tildeling	Kommentar
Stillingsdel	Gjennom tildelingen er det gitt midler opprettelse av stilling innen det religionspedagogiske området. Tildelingsbrevene fra KKD til Kirkerådet viser til at tildelingen til trosopplæringsreformen henger sammen med en økning av bemanningen i Den norske kirke.
Overhead, kontorutgifter, sosiale utgifter etc.	Normale kostnader til drift av opprettet stilling
Drift av prosjektet.	Midler til ledertrening, oppfølging av frivillige, dåpsopplæringsmateriell til familier og til barn og unge, aktivitetskostnader
Kommunikasjon	Reformen er en folkekirke reform som forutsetter at lokalkirken evner å kommunisere bredt i lokalmiljøet. Det er øremerket midler i budsjettene til kommunikasjon jfr. Stortingsmeldingen om trosopplæringsreformen: Informasjon og samarbeid med foreldre/dei føresette må utviklast i eit omfang som ikkje har vore prøvd ut før.

Kursdeltagelse kompetansemidler	I et erfaringsbasert forsøks- og utviklingsarbeid er kompetansen på det utøvende nivå en hovedutfordring. Det er øremerkede midler til innføringskurs og annen kompetanseøkning både til ansatte og frivillige
Mentortjeneste,	Det er utviklet en egen veiledningstjeneste. Hvert prosjekt får tildelt en mentor som en kritisk og konstruktiv følgesvenn gjennom prosjektets utvikling.

Det er i 2007 bevilget 85 millioner i helårsvirkning til 158 prosjekter. Snittprosjektet ligger derved på 538 000 i årlig tildeling. Den største delen av dette er i de fleste prosjekter knyttet til stillingskostnader. Fordeler vi budsjettmidlene i et snittprosjekt får vi følgende fordeling av kostnadene:

5.3 Kvalitetssystemer for prosjektmenighetene

Trosopplæringsreformen representerer en unik mulighet for kirken til å fornye trosopplæringen i alle menigheter. Styringsgruppa har etablert en rekke prosesser for å sikre kvalitet og fremme fagliggjøring av det brede erfarings- og forsøksarbeidet:

5.3.a Oppstartsamling

Alle innvilgede prosjekt blir invitert til en nasjonal oppstartskonferanse hvor avgjørende informasjon og veiledning om prosjektoppstart blir gitt. Fagdagen skjer to til tre uker etter tildeling av prosjekt, og representanter for menighet og fellestråd er innkalt. Alle nytildelte prosjekter har vært representert på disse oppstartssamlingene. Prosjektene får utdelt materiell som setter fokus på sentrale tema for prosjektene. Samlingen bidrar til en felles forståelse av trosopplæringsreformen og hjelper prosjektene til å komme raskt i gang. En slik samling er også et godt utgangspunkt for nettverksjobbing og videre samarbeid prosjektmenighetene imellom

5.3.b Innføringskurs

Alle prosjekter gjennomfører som en del av sin oppstartsprosedyre innføringskurs. Uansett størrelse på tildeling får de tildelt 10.000 kr i første semester som er øremerket til å dekke utgifter ved et slikt kurs. Dette er et kurs over to dager for alle ansatte og frivillige tilknyttet prosjektet. I praksis vil dette si menighetsråd, styringsgruppe, stab, frivillige ledere og andre interesserte. Prosjektets mentor og rådgivere fra bispedømmet er også ofte til stede.

Innføringskursene utvikles og gjennomføres av prosjektsekretariatet i samarbeid med ekstern kursstab på fire -seks personer. To til tre kursholdere deltar på hvert kurs. Kursopplegget har blitt videreutviklet ut fra erfaring og evalueringer. For prosjektene som starter i 2007 er innføringskurset i to deler. Del I gjennomføres lokalt i prosjektet og fungerer som et lokalt oppstartseminar. Målet er å sikre eierskap og operasjonalisere prosjektbeskrivelsen fra søknaden. Del II gjennomføres av sentral kursstab over to dager med en målsetting om å gi informasjon og hjelp til oppstart og drift av prosjektet, samt sikre forståelse av reformen og det lokale prosjekts rolle i dette. Tema som tas opp er: reformens grunnleggende føringer og prinsipper, prosjektarbeid, endringsledelse, tverrfaglig samarbeid, kommunikasjon, frivillighet, og religionspedagogikk/didaktikk. Med innføringskursene i 2007, har det blitt gjennomført 80 slike kurs. I snitt har det vært to prosjekt på hvert innføringskurs. Sekretariatets vurdering er at innføringskursene har avgjørende betydning for prosjektenes oppstart og drift. Der legges grunnlag for kontakt og videre samarbeid.

5.3.c Konferanser for ansatte

Det gjennomføres årlig to fagkonferanser for ansatte som arbeider med reformen i prosjektmenighetene. Disse konferansene har vært gjennomført som en eller to dagers konferanser og er viktige både for faglig formidling til prosjektmedarbeider, til erfaringsutveksling og alliansebygging prosjektene imellom. Førrige konferanse ble holdt i juni 2007 på Gardermoen med 260 deltagere og hadde som tema arbeidet med en ny plan for en systematisk og sammenhengende trosopplæring i Den norske kirke.

5.3.d Mentortjenesten

Trosopplæringssekretariatet har i samarbeid med IKO utviklet en mentortjeneste slik at hvert menighetsprosjekt blir tildelt en mentor som følger prosjektet ut prosjektperioden. Mentorenes rolle er å stille kritiske og konstruktive spørsmål til utviklingsarbeidet og bidrar med en faglig prosessveiledning. Det er utviklet en egen mentorhåndbok som beskriver rollen og tjenesten er grundig evaluert av Arbeidsfellesskapet: Pr august 2007 er det 92 mentorer i funksjon. Det har lyktes reformen å etablere denne tjenesten med høy kvalitet og den bidrar vesentlig til prosjektenes fremdrift og til oppbyggingen av nettverk av fagpersoner i en fornyet trosopplæring.

5.3.e Rapporteringsverktøy

I et erfaringsbasert forsøks og utviklingsarbeid er språkliggjøring og tilgjengeliggjøring av de lokale erfaringene et nødvendig virkemiddel for at prosjektet skal føre til læring både lokalt og nasjonalt. Trosopplæringssekretariatet har utviklet et omfattende rapporteringssystem som sikrer dokumentasjon på en rekke felter og som gir nødvendig kontroll med tildelte midler. Rapporten er femdelt. Rapporten leveres innen 1. mars hvert år, og følges opp av både mentor og kontaktperson i sekretariatet. Alle prosjekter leverer årsrapport. Verktøyet er nettbasert og søkbart.

Del I Informasjon

Kort beskrivelse av prosjektet med visjons og målformuleringer samt statistiske data som bakgrunn.

Del II Tiltaksrapporter

Tiltaksrapportene er beskrivelse med refleksjon og evaluering av det enkelte tiltak som gjennomføres i prosjektmenigheten. Disse ligger i en åpen database og gir grunnlag for å generere statistikk på deltagelse, frivillighet osv. menighetene rapporterer

A: Utadrettede tiltak: Tiltak rettet mot reformens målgruppe, barn og unge i alderen 0-18 år og deres foresatte/familie og faddere.

B: Interne tiltak: Tiltak rettet mot medarbeidere, administrativt tiltak, utviklingsarbeid

C: Fullskalaskjema: De menighetene som har fullskalaprosjekter supplerer oversiktsskjemaet over gjennomførte tiltak med skjematisk beskrivelse av annet trosopplæringsarbeid for aldersgruppen 0-18 som enten er gjennomført eller er planlagt som en del av deres helhetlige trosopplæringstilbud. Dette bidrar til å hjelpe menighetene til å tenke systematikk og sammenheng i en fornyet trosopplæring for alle døpte mellom 0 og 18 år.

Del III - Organisering og utvikling av forsøket

Her beskrives hvordan forsøket er organisert og hvorvidt forsøks- og utviklingsarbeidet følger planlagt framdrift. Prosjektet rapporterer hva de har lært gjennom forsøks- og utviklingsarbeidet, hvordan prosjektet har utviklet seg, og hva de har lært når det gjelder å utvikle en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpt.

Del IV – Støtteapparat, materiell- og kompetanseutviklingsbehov

Denne delen kartlegger støtteapparatets funksjon og de behov prosjektet ser for utvikling av materiell og kompetanseutviklingstiltak.

Del V - Økonomirapport og budsjett

Fellesrådet er forpliktet til å føre budsjettet på egen prosjektkonto for å sikre mulighetene for god økonomistyring i prosjektet. Det er utarbeidet en kontoplan i samarbeid med KA. Prosjektens regnskap revideres som en del av fellesrådets revisjon.

5.3.f Kontaktperson i trosopplæringssekretariatet Kontaktperson

Alle prosjekter får utnevnt en kontaktperson i prosjektsekretariatet. Denne personen følger prosjektet tett og er tilgjengelig for rådgiving og avklaringer. Kontaktperson er saksbehandler for forespørsler prosjektet måtte komme med i forsøksfasen. Ved behov reiser kontaktperson ut til prosjektene for å delta på møter etc. Kontaktperson leser årsrapporten fra prosjektene og gjennomfører på bakgrunn av dette en samtale hvor status og framdrift i prosjektet gjennomgås. Det er et omfattende arbeid å følge opp en så omfattende prosjektportefølje som den reformen etter hvert har generert. Sekretariatet utvikler stadig mer rasjonelle måter å følge opp prosjektene på, bl.a. gjennom utvikling av et omfattende web-basert rapporteringsverktøy.

5.3.g Regional oppfølging og fagtilbud

Mange prosjekter har dannet sine egne uformelle regionale nettverk for å utveksle erfaringer og ideer i forsøksarbeidet. I flere tilfeller har bispedømmene og andre faginstitusjoner bidratt i opprettingen og koordineringen av slike nettverk.

Prosjektsekretariatet har ved noen anledninger deltatt på slike nettverksamlinger.

Noen eksempler:

Flere av prosjektene har inngått samarbeid med lokal høyskoler, som f.eks Volda. Bjørgvin Bispedømme har inngått samarbeid med Norsk Lærerakademi og dannet ”Kompetansesenter for trosopplæring”. Senteret har tilbudt en rekke kurs om trosopplæring både til prosjektmenigheter og til andre, som for eksempel en fagdag for

store menigheter med mer enn 150 døpte i året, og en fagdag om dåpsteologi og trosopplæring.

Tilsvarende har de to nordligste bispedømmene arrangert Nord-Norge samlinger med prosjektene i samarbeid med Kirkelig Utdanningscenter i Nord-Norge. Slike allianser prosjektene imellom og i samarbeid med regionale høyskoler er viktige for å spre erfaringer og fremme fagliggjøring av reformens erfaringer.

I Underveisrapport 2 oppsummerte Arbeidsfellesskapet utviklingsarbeidet i prosjektmenighetene og understrekte den rolle som rapportering, søknadsprosesser og fagliggjøring av trosopplæringsreformen som de mener å se så langt:

*Allerede nå er det mulig å se at prosjektene viser en kreativ og levende bredde, at prosjektet utløser ny og spennende aktivitet. Menighetene lager planer, formulerer tiltak, eksperimenterer, skolerer, veiledes og driver egevaluering og rapportering i et omfang som er nytt. Dette gjør at menighetene er i ferd med å utvikle et språk innenfor det pedagogiske området som de ikke har eid tidligere og som igjen gir mulighet til erfaringsflyt mellom de lokale prosjektene.
(Underveisrapport 2)*

6. STATUS PÅ UTVIKLINGSARBEIDET I PROSJEKTENE

Den omfattende rapporteringen fra forsøksmenighetene og evalueringen fra Arbeidsfellesskapet gir godt innsyn i det arbeidet som skjer i lokalmenighetene. De første prosjektmenighetene ble tildelt midler våren 2004. De ansatte medarbeidere var i gang med utøvende forsøksarbeid høsten 2004. Alle prosjekt har vært operative allerede i slutten av tildelingsåret. Helårsvirkning har prosjektet først i andre tildelingsår. Dette innebærer at årsrapportene fra 2006 har helårsvirkning for prosjekter tildelt i 2004 og 2005 og halvårsvirkning for 2006 prosjektene.

6.1 Deltagelse i trosopplæringstiltak

Trosopplæringsreformen ble vedtatt med ambisiøse mål. Det skal utvikles en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte. For kirken er det ikke mulig å komme utenom forpliktelsen i forhold til alle døpte. Det er derfor viktig for kirken å måle oppslutning om en fornyet trosopplæring i forhold til alle døpte.

Kirken har kontakt med alle foreldre gjennom dåpssamtaler og dåpsgudstjenesten. Mer enn halvparten av alle fireåringer mottar nå fireårsboka (!) En økende andel menigheter har flere samlinger rundt utdelingen av boken og familiegudstjenesten. Ca 85 % av alle døpte blir konfirmert og dette tallet er stabilt/svakt økende.

For Styringsgruppa har det vært lagt vekt på å etablere et rapporteringsverktøy som gir en dokumentasjon på deltagelse i de nye tiltakene gjennom trosopplæringsreformen. Rapporteringsverktøyet forbedres kontinuerlig. Det er ennå tidlig å konkludere med oppslutningsprosenter,- men dokumentasjonen er omfattende og gir grunnlag for videreutviklingen av en trosopplæring for alle døpte.

Tallene er generert ut fra tiltaksrapportene. Det ligger nå 1700 tiltaksrapporter i reformens database. Det har vært og er en krevende og viktig oppgave å etablere en velfungerende database for slik omfattende rapportering samt å hjelpe menighetene –som ikke er vant til så omfattende rapportering- til å bruke dem.

Tiltaksrapportene skiller mellom interne tiltak og målgruppe tiltak. De interne tiltakene er ledertrening, medarbeideroppfølging, foreldre undersøkelser etc mens målgruppe tiltakene er gjennomførte tiltak for døpte mellom 0 og 18 år. Det er innrapportert 200 interne tiltak.

Målgruppetiltakene skiller mellom kontinuerlige tiltak og avgrensede tiltak.

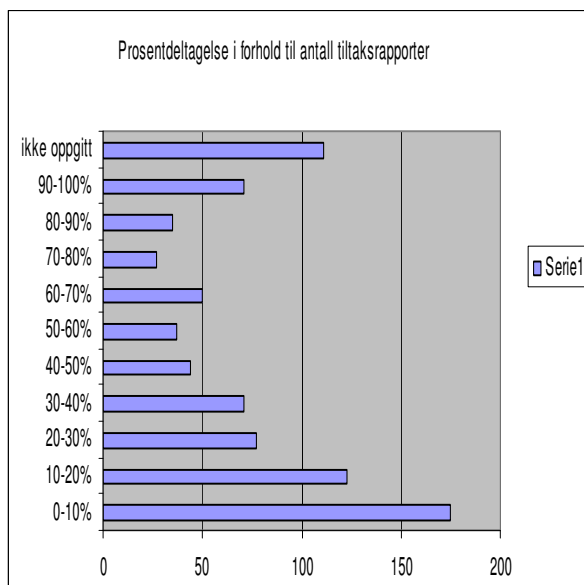
Kontinuerlige tiltak er barne- og ungdomsarbeid som for eksempel en klubb eller TenSing. Avgrensede tiltak er avgrenset i tid. Eksempel på dette er konfirmasjonsundervisning, juniorkonfirmasjon, dåpsskole med 10 samlinger eller en helg med utdeling av fireårs bok. Vekten i tiltaksrapporten ligger på avgrensede tiltak i tråd med Plan for dåpsopplæring fra 1991.

Det er viktig å presisere at de tallene vi får av rapporteringsmaterialet hentes fra de nye tiltakene i prosjektmenighetene. Det vi får her er snitt tallene fra tiltaksrapportene.

Tiltaksrapportene viser at i målgruppetiltak har totalt 61 906 døpte mellom 0 og 18 deltatt. Tiltakene har rapportert antall deltagere på det enkelte tiltaket i forhold til antall døpte i målgruppen for tiltaket. Snitt prosenten på tiltakene viser en deltagelse på 37,66 %. Snitt-prosenten viser spenn fra 0% til 160%.

Isolerer vi de kontinuerlige tiltak finner vi en snittprosenten i disse tiltakene på 27,7 %. Det er innrapportert totalt 362 kontinuerlige tiltak

Hovedvekten i tiltaksrapportene ligger på avgrensede tiltak. Til sammen er det levert inn

1132 slike rapporter. Det er 49 033 døpte barn og unge mellom 0 og 18 år som har deltatt på slike tiltak. Snittprosenten på avgrensede tiltak er på 41 % av målgruppen. Da er i hovedsak tiltak som menigheten ellers har i forhold til barn og unge ikke rapportert inn (som f.eks dåpssamtale og konfirmasjon).

Rapportene viser et stort spenn både i type tiltak og i oppslutning. Det er hele 175 av tiltakene (alle tiltak) som har en oppslutning på mellom 0 og 10 %. Noen av disse tiltaksrapportene trekker prosenten kunstig ned da målgruppen er stor. Eksempel på dette er en familiegudstjeneste hvor det faktisk kommer 90 barn mellom 0 og 12 år, mens målgruppen døpte barn

mellom 0 og 12 er hele 2160. Prosenten blir da 4 %. Særlig er det tiltak for store målgrupper blant ungdom som har lav oppslutning. Dette er tiltak som har vært prøvd ut med lav oppslutning som for eksempel leksested for ungdom etter skoletid i en stor bymenighet. Det er viktig at menighetene våger å bruke denne muligheten til å prøve ut og forsøke tiltak selv om ikke alle får høy oppslutning.

I motsatt ende av skalaen er det 100 tiltak som har mer enn 80 % tilslutning. Dette er nye tiltak som juniorkonfirmasjon, overnatting i kirken for 9 åringer, eller dåpsskoler for 6 åringer. Analysen av dette datamaterialet er en viktig ressurs for den videre planleggingen av en fornyet trosopplæring.

Særlig ser vi at myndighetsfasen er krevende. Kirken har ikke hatt en systematisk trosopplæring for etterkonfirmanter før nå. Fra annet barne- og ungdomsarbeid vet vi at denne aldersgruppen er krevende. For kirken er det viktig å arbeide videre med denne fasen av livet. Satsingen på denne aldersgruppen er særlig viktig med hensyn til de viktige livsprosesser unge mennesker lever gjennom i denne fasen. Viktig er denne fasen også for rekruttering til kirkelige stillinger og for et langsiktig arbeid med demokratisering av kirken.

Det er ennå tidlig å konkludere med oppslutningsprosent for en fornyet trosopplæring. De tiltak som i hovedsak er rapportert inn i databasen er de nye tiltakene slik at det er få rapporter om fireårsbok eller konfirmasjon hvor både deltagere og prosent er svært høyt. Lokalmenighetene har ikke bare utviklet gode tilbud. De har rekruttert frivillige ledere og de har offensivt kommunisert nye tiltak slik at en så stor gruppe dømte deltar i nye tilbud. Dette er oppmuntrende for kirken.

6.2 Rekruttering og kompetanse i reformens stillinger

Rekruttering av kompetent personell til de nye stillingene i trosopplæringsreformen har vært ansett som en av reformens kritiske faktorer. Rapportene for 2006 viser at alle prosjekt hadde fått tilsatt kompetent personell i nyopprettede stillinger, slik også for 2004 og 2005 prosjektene. I forhold til det stramme arbeidsmarkedet som er for tiden er det gledelig at det ikke har vært vanskelig å rekruttere til stillinger i prosjektene. Departementet har gjort det klart at tildelingen av midler til trosopplæring samtidig handler om opprettelse av nye stillinger i Den norske kirke.

I Årsrapportene for 2006 etterspurte sekretariatet kompetansenivået hos de som var tilsatt gjennom reformen. Det er i 2007 tildelt ytterligere 40 prosjekter med helårsvirkning på 19.4 millioner. Disse er ikke med i disse tallene i statistikken.

Av de 118 prosjektene som leverte årsrapport i 2006 svarte 112 at de hadde opprettet nye stillinger i forbindelse med prosjektoppstart.

Det er i løpet av de tre første årene i prosjektperioden blitt opprettet 107 årsverk. Disse fordeler seg på 172 ansatte og stillingsprosentene varierer fra 10 til 100. I hovedsak er det opprettet enten 100 % stillinger eller 50 % stillinger. I prosjektene som var opprettet før tildelingen i april 2007 hadde 56 av prosjektene opprettet stillinger i 100 eller mer. 35 av prosjektene hadde 50 % stillinger eller mer. Det var kun 10 prosjekt som hadde mindre enn 50 % nyopprettet stilling.

Kompetanseområder for tilsatte i reformen

For arbeidet med permanentisering av trosopplæringsreformen er det viktig å analysere hva slags stillinger som er involvert i forsøks- og utviklingsarbeidet, og hvilke erfaringer

som gjøres med ulike kompetanse. Tallene viser at de aller fleste har høy kompetanse som er tilpasset det arbeidet de er satt til å utføre. Statistikken fordeler seg slik:
Pedagogisk: De fleste, 93 personer, har krysset av for pedagogisk kompetanse, gjerne i kombinasjon med andre fagfelt.

Teologisk kompetanse: I materialet er det 44 som krysser av for teologisk kompetanse.
Kateketisk: 29 ansatte med denne kompetansen.

Diakonal: 20 med denne kompetansen

Musikk: 16 med kirkemusikk eller musikkutdanning.

Annet: I materialet er det ansatte med annen utdanning som fortellerkunst, drama, ergoterapi, statsvitenskap, journalistikk, økonomi, ledelse, landbruksfag, IT og kunstfag. Noen har i tillegg til utdanning i ulike fagfelt tatt pedagogiske fag.

Det er i tillegg mange av prosjektene som har brukt noe midler til å tiltrekke seg kompetente personer på deltid. Arbeidsfellesskapet beskriver dette i Underveisrapport 2:

Noen menigheter har brukt de nye pengene til å knytte til seg profesjonelle dramapedagoger, dansepedagoger, musikere, fotografer, IT-arbeidere osv i små deltidsstillinger. De får ganske mye kompetanse for få kroner, så langt vi kan lese ut av rapportene” (side 107).

Det er dokumentert at det er stort behov for flere stillinger i Den norske kirke f.eks. i ”Opptrappingsplan for kirkelig bemanning” utarbeidet av Kirkerådet 2001 etter oppdrag fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Mange av de nye stillingene som er opprettet til kirken er kommet til i prosjektperioden til Trosopplæringen. Kompetansen til de som innehar disse stillingene er god med tanke på oppgavene de skal utføre i prosjektet. For kirken vil det være viktig å oppsummere disse erfaringene med tanke på rekruttering, videreutvikling av kompetansen innenfor de kirkelige stillingene osv.

I samtaler med de kirkelige utdanningsinstitusjonene ble det vinteren 2006/2007 drøftet muligheten for fleksible studieordninger for etter- og videreutdanninger. Samtalene med utdanningsinstitusjonene viser at det ikke vil være vanskelig å lage gode studieordninger dersom studentgrunnet er der.

6.3 Kultur og kunst i utviklingsarbeidet

Kirken har lange og gode tradisjoner for å uttrykke troslivet gjennom kunst og kultur. I en fornyet trosopplæring har det vært viktig å etterspørre prosjekt med dette fokuset. Utfordringene har blitt utformet i søknadens utlysningstekster som eksemplene under viser til.

- I utlysningen til menighetsprosjekt sto det i 2006; Noen av årets tildelinger vil være øremerket prosjekter innenfor disse områdene - prosjekter som vektlegger folkepedagogiske og folkekulturelle elementer, eksempelvis kirkeår – symbolikk og års/livsrytme.
- I utlysningen for regionale og nasjonale prosjekt ble det både i 2006 og 2007 utlyst midler til prosjekt med samme fokus som menighetsprosjektene med

kirkeårets symbolikk og årsrytme samt et eget punkt om kulturprosjekter, tilknytning til Den norske kirkes kulturmelding.

Kirkens kulturmelding, "Kunsten å være kirke", ble lagt frem i 2005. Å kunne uttrykke og formidle tro gjennom ulike former og til ulike sanser, harmonerer godt med trosopplæringsens forståelse av å være en erfaringsbasert og opplevelsesbasert reform. Mennesket lærer og erfarer med hele kroppen, og mange av uttrykksformene i prosjektene er knyttet opp til utøvelse og opplevelse i kulturelle og kunstneriske elementer. Mange av de tildelte prosjektene har tatt opp kulturelle elementer og uttrykksformer. Eksemplene under viser noe av mangfoldet i prosjektene.

Prosjektet i Bodø domkirke: Barn i katedralen

Bodø domkirkes visjon er å være en levende kulturkirke for mennesker i ulike aldre og livssituasjoner, der alle kan få erfare at de er verdifulle mennesker, som blir sett av Gud og medmennesker.

Målet er at gjennom trosopplæringsarbeidet skal de styrke kirken som en levende folkekirke og føre videre den kristne kulturarven ved at barn og unge får et positivt møte med kirken og det kristne budskapet. Dette skal de blant annet gjøre gjennom å utvikle et planmessig trosopplæringsprogram med utgangspunkt i korvirksomheten for aldersgruppa 7-13 år. Et mål for arbeidet er å knytte det inn mot kirkens liv gjennom å skape forestillinger og gudstjenester som er tilpasset de forskjellige alderstrinnene.

Elverhøy, Tromsø domkirke og Grønnåsen menigheter: Plass til alle! kunst og kultur for barn og unge i kirka

Prosjektets visjon er å møte barnet fra starten og følge det frem til et liv som voksen. Målet er et ønske om å nå ut til kirkens unge medlemmer, og å satse på prosjektorientert arbeid med kultur som hovedtema. Et av hovedtiltakene i prosjektet var et fotokurs der unge gjennom bruk av bilder har dramatisert bibelske fortellinger. Kurset ble avsluttet med utstilling i de tre kirkene og vernisage.

Hamar, Løten, Vang, Ottestad, Stange og Tangen menigheter: Tidsbroen

"Visjonen er å skape en raus og tydelig kirke, som engasjerer våre barn og unge, i gode samvær og til innsats for andre. Dette gjør vi gjennom å levendegjøre vår 1000 årige kristne kulturelle arv, med utgangspunkt i vår egen lokale historie." – fra prosjektets egenpresentasjon

En rød tråd gjennom arbeidet er å gi unge kunnskaper, holdninger og handlingskompetanse som springer ut fra

Bibelens bilde av Gud og evangeliens bilde av Jesus. Å formidle vår kristne kulturarv, gjennom kvalitetsmessig gode kirke- og kulturhistoriske tablåer, skuespill og kirkespill, med originalstoff fra barnas egne områder. Disse spillene skal framføres i Hamardomen hver pinse, og kan også framføres i andre sammenhenger, der det blir naturlig (Middelalderfestivalen, kirkejubileer, gudstjenester osv). 16-18 åringene skal etter hvert delta i arbeidet med 10-12 åringene i menighetene, som blir en klubb-lignende, fast aktivitet, med stort innsalg av innøvninger og framføringer av gode, lokalhistoriske spill.

Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning: Kunsten å være kirke - også for små mennesker

Prosjektet er et nasjonalt prosjekt som ønsker å se hvordan man kan legge til rette for små menneskers møte med kirkerommet og gudstjenesten på nye måter.

Dette er et praktisk kunstnerisk utviklingsprosjekt med utgangspunkt i små barns møte med kirkerommet. Det er et forsøk på å se om en gjennom barns eget møte med kirkerommet og bruk av lek, drama og teater kan utvikle små teaterforestillinger, ritualer, liturgi eller liturgiske komponenter som kan brukes i kirkens arbeid med barn og i barns møte med kirken og kirkerommet.

6.4 Dialogperspektivet

I målformuleringene for trosopplæringsreformen er det vektlagt at reformen skal stimulere til bygging av egen identitet og livstolkning. I flere menigheter er den religiøse og etniske sammensetningen slik at dømte barn og unge er i mindretall. I en endret samfunnsvirkelighet er det viktig at barn og unge kjenner trygghet i forhold til egen tro og livssyn og utvikler toleranse og nysgjerrighet i forhold til livssyn og religion. I Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om økonomien i Den norske kirke. (Innst.S.nr.108 (2005-2006), heter det

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil likevel be Kirkerådet vurdere om det ikke bør tas initiativ til prosjekter der religionsdialog skal være det grunnleggende tema. I det siste har vi sett tendenser til økende religionskonflikter. Bare gjennom dialog og fjerning av misforståelser kan denne type konflikter motarbeides. Barn og unge som er trygge på egen identitet og eget trosgrunnlag, er viktige for å skape økt forståelse mellom religioner

Både før og etter dette har det vært en rekke prosjekter i trosopplæringsreformen som har vektlagt dialogperspektivet. Det er tverrkirkelige forsøk som for eksempel menighetsprosjektet i Sømna, og det er prosjekter som søker dialog med unge med andre livssyn, som Furuset og Holmlia.

Det ble i 2007 tildelt et utviklingsprosjekt til Kirkens Nødhjelp med tittelen Religionsdialog for ungdom – fra ord til handling. Prosjektet vil på en særlig måte bidra til bevisstgjøring og metodeutvikling for dialogarbeid blant unge.

6.5 Trosopplæringsreformen i et kjønnsperspektiv

For trosopplæringsreformen som det sentrale dannelsesprosjektet i kirken er det særlig

interessent å se på hvordan kjønnsperspektivet er ivaretatt av reformen. Vi vil belyse dette gjennom en kort gjennomgang av reformens ledelse, ansatte i tiltakene og kjønnsfordelingen blant deltagere og frivillige.

Styringsgruppa består av ni medlemmer og ledes av biskop Helga Haugland Byfuglien med førsteamanuensis Oddbjørn Evenshaug som nestleder. Det er fem kvinner og fire menn i Styringsgruppa. Trosopplæringssekretariatet er pr 1.august sammensatt av åtte personer, fem kvinner og tre menn, 1 nytilsatt mann tiltrer sekretariatet 1.september. Mens styringsgruppa ledes av en kvinne, ledes sekretariatet av en mann.

Til tross for at kirken tradisjonelt har vært en mannsdominert arbeidsplass har mye kirkelig barne- og ungdomsarbeid ofte vært utført av kvinner. I årsrapportene er det derfor spurt både etter andel kvinner ansatt og etter andelen frivillige. Når det gjelder de ansatte, er andelen kvinner i tiltakene fra 2006 rapportene 54,04.

Svært mye kirkelig arbeid har hatt større appell til jenter enn til gutter. Det har derfor vært svært viktig å se på hvordan kjønnsfordelingen har slått ut i de ulike tiltakene i trosopplæringsreformen. Ut fra årsrapportene for 2006 er andel jenter i tiltakene 55,78. Det er en liten økning fra tallet i 2005 rapportene der tallet var 53,36.

Et viktig anliggende i forbindelse med trosopplæringsreformen har vært å øke andelen frivillige. Når det gjelder fordelingen av kvinner og menn, synes det som det har vært enklere å rekruttere kvinner. I 2006 rapportene er andelen frivillige kvinner 66,98, med andre ord to av tre er kvinner – her er det bemerkelsesverdig liten forskjell fra 2005 rapportene – der tallet var 66,57, altså også to av tre. Det synes altså å være en utfordring å rekruttere flere menn som frivillige i kirkens trosopplæring.

Det er også bevilget midler til prosjekter som arbeider med kjønnsidentitet og trosopplæring. Eksempler på dette er: ”Her er ikke gutt og jente – alle er Guds barn”, ved Norsk kvinnelig teologforening i samarbeid med Teologisk fakultet, ”forbilder og speilbilder” jenter, medier og tro samt ”gutter og medier” begge ved Familier og Medier.

6.6 Trosopplæringsreformen som et digitalt prosjekt

Trosopplæringsreformen er en stor og krevende utfordring for kirken. Det har vært vektlagt fra Styringsgruppa å etablere et godt rigget prosjekt som anvender nye muligheter og metoder både i undervisning, kommunikasjon og rapportering. Arbeidsfellesskapet har i sin siste evalueringsrapport fremhevet trosopplæringsreformens rolle i digitaliseringen av kirken. I Underveisrapport 3 sier de følgende:
Det er grunner til å hevde at Trosopplæringsreformen også har medvirket til en digital reform i kirken. Dette var ikke en del av oppdraget prosjektsekretariatet fikk, men en utvikling på dette området er i overensstemmelse med offisiell politikk på alle samfunnsområder og må således vurderes som nyttig og gledelig (side 44).

Trosopplæringsreformen har bidratt til økt digital kompetanse i norske menigheter (side 51).

6.7 Trosopplæring for barn og unge med behov for tilrettelegging

En trosopplæring for alle betyr selvsagt alle uansett funksjonsnivå. En trosopplæring som er tilrettelagt slik at alle kan delta uavhengig av funksjonsnivå er vektlagt i reformens grunnlagsdokumenter:

”Noen barn og unge trenger mer ressurser for å få det samme tilbudet som andre. Dette gjelder i særlig grad barn og unge med ulike funksjonshemninger[...]”. (NOU 2000:26 s.49), *”Menneske med psykisk eller fysisk utviklingshemming må ha det same tilbudet som andre.”* (s.22) *”Det må òg leggjast vekt på å utvikle materiell og pedagogiske opplegg for barn og unge med særskilte behov.”* (s.31) *”Behovet for spesialpedagogisk kompetanse må understrekast, fordi det vil vere ei særleg utfordring for kyrkjelydane å tilby tilpassa opplæring for barn og unge med særskilde behov”.* (s.32) (St. meld nr. 7 (2002-2003))

Tilretteleggingsperspektivet er løftet frem i Trosopplæringsreformens målformulering: *”Vi skal utvikle en systematisk trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og gir hjelp til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0-18 år, uansett funksjonsnivå.”*

Prioritering av tilretteleggingsperspektivet.

Styringsgruppa har opprettholdt et sterkt fokus på dette anliggendet i alle utlysninger og i oppfølgingen av forsøksmenighetene gjennom kurs, veiledning og rapportering.

”Styringsgruppa vil understreke det viktige anliggende som integrerings- og tilretteleggingsperspektivene utgjør i trosopplæringen. En tilrettelagt trosopplæring for alle, integrert så langt det er mulig og tjenlig, uttrykker det bærende menneskesyn som reformen preges av. Styringsgruppa ber sekretariatet fortsatt ha et fokus på dette anliggendet og særlig når det kommer til holdningsskapende arbeid og den praktiske tilretteleggingen på lokal- og individplan.[...]” (Styringsgruppas vedtak i sak 22/05). I sak 28/05, langtidsplan 2006-2009, omhandler delmål 18 tilretteleggingsperspektivet: *”Det er en fornyet bevissthet omkring tilrettelegging, metodikk og økonomi for trosopplæring for barn og unge med behov for tilrettelagt trosopplæring.”*

I praksis er dette anliggende ivaretatt ved:

- En trosopplæring tilrettelagt for alle har vært tydeliggjort i alle utlysningene av prosjektmidler og vektlagt som kriterium ved tildeling av prosjekt.
- Temaet er en del av innføringskursene når nye prosjekt starter opp.
- Alle prosjektene har fått kurs- og ressurspakken ”Hvor er Liv og Per Annerledes i morgen?” med oppfordring om å bruke materialet lokalt.
- Integreringsrådgiverne i bispedømmene gjennomførte et oppfølgingskurs året etter prosjektstart for 2004-prosjektene.
- Spørsmål om tilrettelegging i tiltaksrapportene: Fokuset på tilretteleggingsperspektivet holdes kontinuerlig ved at hver gang et prosjekt

skriver en tiltaksrapport møter de følgende tre spørsmål om tilrettelegging: ”1) Kunngjøres mulighet for tilrettelegging i informasjonsmateriellet? 2) Innhentes det informasjon om behov for tilrettelegging ved påmelding? 3) Hvor mange av deltakerne hadde behov for tilrettelegging?”. Dette innebærer ikke minst at bevisstheten omkring behovet for tilrettelegging holdes levende lokalt. Ut fra prosjektenes rapporter kan vi formidle følgende inntrykk: Det er relativt få tiltak som melder om deltakere som trenger spesiell tilrettelegging. Det ene menighetsprosjektet som har tilrettelegging som særlig fokusområde rapporterer gjennomgående høyere tall på deltakere som trenger tilrettelegging på alle sine tiltak enn det øvrige prosjekt gjør. Dette betyr trolig ikke at denne menigheten har en større andel barn med behov for spesiell tilrettelegging, men at muligheten for tilrettelegging i informasjonsmateriellet til denne menigheten kommuniseres på en slik måte at barn og foreldre er trygge på at tilbudet vil bli tilrettelagt og at dette øker deltakelsen.

- På dette feltet bidrar reformen med et langsiktig holdningsskapende arbeid. Ved å møte disse spørsmålene hver gang et tiltak rapporteres, skapes økt bevissthet rundt denne saken i menighetene. Spørsmålene i rapporteringsverktøyet hjelper menighetene til å oppdage det hvis de forsømmer seg når det gjelder å kommunisere vilje til tilrettelegging, og dermed forbedrer de denne neste gang de skal invitere til et tiltak. I tiltaksrapportene fra 2006 ser vi at et økende antall menigheter rapporterer at de innhenter informasjon om behov for tilrettelegging ved påmelding.
- Tilretteleggingsperspektivet har stått på dagsorden under alle kurs, konferanser og samlinger for prosjektmenighetene som har vært arrangert i bispedømmene og nasjonalt i regi av reformen.

Prosjekt med særlig fokus på barn og unge med særskilte behov

Trosopplæring for barn og unge med behov for spesiell tilrettelegging har, som nevnt, vært et fokusområde ved hver utlysning av prosjektmidler, og skal være en del av helhetstenkingen i alle menighetsprosjektene. I tillegg til dette har det ved utlysning av regionale/ nasjonale prosjekt vært spesifikt etterspurt prosjekt som har et særlig fokus på dette anliggendet. Pr. august 2007 er det etablert 16 prosjekt som på en særskilt måte fokuserer på trosopplæring for barn og unge med særskilte behov for tilrettelagt opplæring. Gjennom disse prosjektene vinnes erfaring med tilrettelagt trosopplæring for ulike målgrupper og det utvikles metoder og materiell.

1. Døvekirken, det nordenfjeldske distrikt	Etikk - kropp/sjel /idrett/selvforståelse
2. Døveprostiet	Plan for trosopplæring for døve og hørselshemmede barn og unge
3. Døveprostiet, det sør-vestenfjeldske distrikt	Skattejakten - med tre og stein gjennom bibelhistorien
4. Grimstad kirkelige fellestråd	ALFSAM (Alle funksjonsnivåer sammen)
5. Hareid menighet:	Med rett til å verte sett og verdsett
6. IKO-forlaget	Konfirmantmateriell for psykisk utviklingshemmede
7. KA - Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon/ AKS-Avdeling for kompetansehevende studier, Teologisk fakultet	Universell tilrettelegging av kirkens trosopplæring

8. KABB - Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte	De usynlige i kirken
9. KABB - Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte	Trosopplæringsmateriell for synshemmede
10. Menighetsrådene i Idd, Enningdal, Tistedal, Asak, Halden, Berg og Rokke	"Er det plass for meg i fellesskapet?"
11. Nidaros Bispedømmeråd, Ressursgruppe for kirkens arbeid blant mennesker med psykisk utviklingshemming	Rett til tro -behov for fellesskap - gudstjenester for alle
12. NMS Stavanger	Tilpassing av leir til fysisk funksjonshemmede
13. NMS TeVeBu	Juniorleir for døve
14. Nord-Norges Diakonistiftelse	Trosopplæring - barn og unge med behov for spesiell tilrettelegging
15. Stavanger bispedømmeråd	HEL; et helt menneske - et helt liv - en hel kirke.
16. Åsane Menighet	Konfirmant+

- Trosopplæringsreformen har bidratt til å styrke menighetenes bevissthet og kompetanse på feltet tilrettelagt trosopplæring og det å være en kirke for alle. Når reformen går over i en driftsfase, må dette anliggendet fortsatt ivaretas og videreutvikles. Menighetene må sikres god tilgang til spesialpedagogisk kompetanse og veiledning på dette viktige og krevende feltet.

6.8 Frivillighet i kirkens trosopplæring

Barne- og ungdomsarbeid i lokalmenighetene og i barne- og ungdomsorganisasjonene preges av mange og dyktige frivillige medarbeidere. På tross av at stortingsvedtaket om reformen fremhever at reformen skal være fullfinansiert, er det både nødvendig og tjenelig at også fornyelsen av kirkens trosopplæring preges av en offensiv frivillighet i samarbeid med lønnede ansatte.

Frivillighet i tiltaksrapportene

Både i søknadsprosessene og i prosjektmenighetenes rapportering har frivillighetsperspektivet vært vektlagt. Arbeidsfellesskapet har fokusert på anliggende i flere av rapportene. I Underveisrapport 3 skriver de:

Tiltaksrapportene viser at det i 2006 var totalt 2 953 frivillige tilknyttet de ulike tiltakene, i gjennomsnitt 5,2 frivillige pr tiltak. To tredeler av disse var kvinner. Dersom vi antar at de frivillige kommer i tillegg til innsats fra de ansatte vil det i gjennomsnitt være i alt 7,9 ansatte og frivillige pr tiltak:

	2004	2005	2006
Gj snitt antall frivillige pr tiltak	4,9	6,4	5,2
- Max gj snitt antall frivillige pr tiltak	10,7	13,8	7,7
- Min gj snitt antall frivillige pr tiltak	2,4	3,5	3,0

Andel kvinner, prosent	70,0	66,6	67,0
Totalt antall frivillige, 2006	-	-	2 953
Nye frivillige, 2006			
- Nye frivillige, totalt	-	-	1 176
- Nye frivillige, gj snitt pr prosjekt	-	-	11,3

For det første er dette et imponerende antall, samlet sett. For det andre er det lite som tyder på at forsøkene har innebåret en svekkelse av frivillig innsats, noe det ble uttrykt frykt for. Å styrke frivilligheten var en viktig forutsetning ved oppstart av reformen og forsøkene.

Dernest har det foregått et omfattende rekrutteringsarbeid. 1 176 nye frivillige er rekruttert i 2006, i gjennomsnitt 11,3 nye frivillige pr. prosjekt. (Underveisrapport 3)

Noen prosjekt henviser til at videreutviklingen av deres trosopplæring står og faller på muligheten for å engasjere nye frivillige. Tiltaksrapportene dokumenterer at reformen bidrar til å rekruttere og forløse mye lokal frivillighet. Mange prosjekter har rekruttering og oppfølging av frivillige som et høyt prioritert område. Det har resultert i planmessig arbeid med oppfølging, egne frivillighetskoordinatorer i små stillinger, dataverktøy som skal gjøre arbeidet med frivillighet lettere, forskningsarbeid på frivillighet osv. Det er særlig gledelig at det dokumenteres en så omfattende nyrekruttering av frivillige gjennom reformen.

Også gjennom kursvirksomheten til trosopplæringssekretariatet har frivillighetsperspektivet vært grundig belyst. I både utlysninger og tildelinger til regionale og nasjonale prosjekter er frivilligheten understreket som en viktig del av trosopplæringsreformen.

7. MENTORTJENESTEN

Mentortjenesten har vært en nyutviklet veiledningsfunksjon for fornyelsen av kirkens trosopplæring. Reformen har både vært beskrevet som kirkens største – men også den vanskeligste utfordring. Et så krevende utviklingsarbeid vil aktualisere både gode men også krevende endringsprosesser for den lokale menighet. Styringsgruppa har prioritert å etablere støttefunksjoner for menighetene i dette arbeidet som medvirker til gode prosesser med høy faglig kvalitet.

Målsettingen for tjenesten er:

- å etablere et nettverk av personer som kan tilby prosessveiledning til menigheter som er valgt ut til å drive trosopplæringsforsøk.
- å stille til disposisjon en kompetent medvandrer som gir hjelp til å reflektere over erfaringer som gjøres gjennom forsøksarbeidet.

Dette innebærer at alle prosjektmenigheter får tildelt en mentor som skal veilede prosjektets framdrift, og drøfte de saker som innvirker på denne framdriften.

Mentortjenesten ledes av en egen ledergruppe med representanter fra prosjektsekretariatet og IKO – kirkelig pedagogisk senter, som er operatører for tjenesten.

Det er pr august 2007 92 mentorer som betjener menighetsprosjektene. Noen av mentorene er knyttet til flere prosjekter.

Underveisrapport 3 fra Arbeidsfellesskapet sier dette om mentortjenesten i kapittel 5:

I Underveisrapport 1 (juni 2005) var vårt hovedfokus strategier og organisering ved etableringen og oppstart av mentortjenesten. Vi påpekte at man på kort tid langt på vei lyktes med en effektiv og hensiktsmessig organisering av tjenesten samt rekruttering av et mentorkorps med høy motivasjon, variert erfaringsbakgrunn og god kompetanse.

I Underveisrapport 2 (juni, 2006) konstaterte vi at de ansvarlige for mentortjenesten hadde nedlagt et betydelig arbeid i videreutvikling og kvalitetssikring av mentorarbeidet. Flere av de utfordringer som ble påpekt i 2005-rapporten var adressert på en fruktbar måte og tydelig forbedret: Organisatoriske rammer og administrative funksjoner var tilfredsstillende tilrettelagt

Arbeidet med utdyping og presisering av mentorrollen var brakt flere skritt videre gjennom utgivelsen av en egen Mentors håndbok

Man hadde lyktes i en betydelig rekruttering til mentorkorpset uten at dette har gått på bekostning av variasjon og kvalitet i den faglige kompetansen.

Å make å gjennomføre slike tiltak i en ekspansiv forsøksfase der antall prosjekter og antall mentorer økte betydelig, fortjener honnør. Det vitner om sterkt engasjement, betydelig faglig innsikt og god administrativ kompetanse.

Det siste året har mentorarbeidet i hovedsak fulgt de rammer og rutiner som er etablert gjennom forsøksvirksomheten de foregående år. Av vårt materiale framgår det relativt tydelig at denne nye kirkelige veiledningstjenesten nå gjennomgående har funnet sin form og fungerer godt.

I rapporteringen fra arbeidet i 2006 er prosjektlederne bedt om å "sette karakter" på sin erfaring med mentortjenesten i form av tall mellom 1 og 5, der 5 markerer det beste.

Mentortjenesten oppnår samlet sett det meget respektable gjennomsnittet 3,88.

Selvsagt varierer vurderingene noe, men tilfredsheten med mentorenes arbeid er gjennomgående god. I mange tilfeller ser vi også at mentors innsats beskrives som avgjørende viktig både når det gjelder personlig inspirasjon og støtte til medarbeidere, og med tanke på en målrettet framdrift og gjennomføringen av prosjektet.

- *Mentor er klar og tydelig i sin rolle. Mentor er også flink til å holde oss på rett spor, minne oss om hva vi sier i prosjektbeskrivelsen, og til å komme med nyttige innspill og tanker. (Prosjektleder)*
- *Jeg har i løpet av det siste året blitt tydeligere på hva som kan forventes av meg og hva jeg selv forventer av de jeg skal være mentor for. Dette har gitt større trygghet enn jeg har hatt i arbeidet tidligere ... Det har vært*

opplevd godt å få bruke fagkunnskap i arbeidet. Det har gitt meg større trygghet på eget arbeid. (Mentor)

Også i Underveisrapport 3 fra august 2007 vier evalueringsforskerne mentortjenesten stor oppmerksomhet og understreker denne tjenestens betydning for implementeringen av reformen i alle menigheter:

- *”I løpet av den relativt korte forsøksperioden, har man lyktes i å etablere en mentortjeneste av stor betydning for kvaliteten i trosopplæringen og som det vil være svært viktig å ta vare på og videreutvikle. Mentorene representerer bred kompetanse, solid faglig bevissthet og sterk motivasjon for utvikling av kirkens trosopplæring. Erfaringene med denne tjenesten, kan vise seg å bli av stor faglig og strategisk betydning i arbeidet med å utvikle en troverdig dåpsopplæring som når bredt ut i det norske folk” (side 55).*

I kapittel 6 der evalueringsforskerne drøfter permanentisering av reformen sier de følgende:

- *”Det er vår vurdering at mentorordningen ikke bare har vært en nyvinning for kirken, men at den også har vært nødvendig for hele forsøksprosjektet.*
- *Vi vil på det sterkeste anbefale at ordningen med mentorer i gjennomføring av trosopplæringstiltak fortsetter over i driftsfasen.”*

8. SAMISK TROSOPPLÆRING

Utvikling av en samisk trosopplæring forankret i samisk språk, kultur og historie har vært vektlagt både i reformens forarbeid og i prosjektperioden.

Det har vært gjennomført en rekke tiltak i regi av Samisk Kirkeråd:

Det er gjennomført et rekrutterings og materiellutviklingsprosjekt som både har resultert i videreutdanning av fire samer til kirkelig stillinger. De har som en del av sin videreutdanning utviklet opplegg for samisk trosopplæring som nå er gjort tilgjengelig. Dette innebærer dåpsopplæringsmateriell både på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Gjennom hele prosjektperioden har det vært gjennomført en årlig fagkonferanse om videreutvikling av en samisk trosopplæring. Konferansene har vært gjennomført i samarbeid med Kirkelig Utdanningscenter i Nord-Norge, de to nordligste bispedømmene og Trosopplæringssekretariatet. Ansatte i menighetsprosjektene i samiske områder har vært med på konferansene.

Det er utviklet en nettside for samisk trosopplæring som lanseres høsten 2007. Nettsiden vil være en interaktiv side med kunnskapsformidling, spill, ressursmateriell og kontaktmuligheter. Det er tilgjengelig materiell på nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk, kvensk og norsk. Det er bevisst arbeidet med samisk både gjennom trosformidlingen og estetikk og grafisk profil.

I menighetsutlysningene har det vært vektlagt å få med menigheter som er dominert av samisk kultur eller er elementer av samisk språk og kultur. Hele Indre Finnmark prosti er prosjektområde. I prosjektets visjon står det:

”En trygg tro forankret i lokal kristen tradisjon som uttrykkes på barnas morsmål.

Prosjektets målsetting uttrykkes i tre punkter:

- * Bevare, føre videre og fornye den kristne tradisjon og trosopplæringen i menighetene.

* Styrke den kristne identiteten hos de dømte barn/unge.

* Fokuserer på tro og identitet, den samiske kristne kulturarv og samisk språk.

Det er også etablert menighetsprosjekt dominert av lulesamisk og sørsamisk kultur med høy bevissthet på samiske perspektiver i fornyelsen av trosopplæringen.

Det er 19 av prosjektmenighetene som er særleg opptatt av å bidra til utviklingen av en samisk trosopplæring.

I 2007 ble det innvilget et FOU prosjekt på Samisk høyskole med tittelen:

”Tro og livstolkning i Sàpmi

Styringsgruppa gav arbeidsfellesskapet et tilleggsoppdrag i 2007 om evaluering og forskning på utvikling av samisk trosopplæring i lys av trosopplæringsreformen.

9. SAMARBEID MED FRIVILLIGE ORGANISASJONER

En stor del av barne- og ungdomsarbeidet i Dnk, har og blir drevet i regi av de ulike frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Deres rolle i trosopplæringsreformen blir understreket av stortingskomiteen i behandlingen av trosopplæringsreformen:

”Komiteen mener at aktiv deltaking og engasjement fra kirkens frivillige organisasjoner som driver barne- og ungdomsarbeid og fra de mange enkeltpersoner, er viktig for at fornyingen og styrkingen av trosopplæringen skal få den ønskede bredde og omfang. ”

”Komiteen vil understreke at det er menighetene lokalt som skal være garantisten for at bredden i folkekirken blir ivaretatt i opplæringen. Samarbeid med ulike organisasjoner må legge til grunn at opplæringen skal ha inkludering og respekt for mangfold som mål. Komiteen vil derfor understreke at frivillige organisasjoner kan være en del av opplæringen i den grad de respekterer opplæringsens krav til inkludering og mangfold.”

Styringsgruppa for trosopplæringsreformen har drøftet organisasjonenes rolle i reformen, og fremhever organisasjonenes sentrale plass. Styringsgruppa har vidare vært opptatt av å finne gode samarbeidsrelasjoner med de frivillige organisasjoner, og har tatt grep for at organisasjonenes kompetanse og kapasitet skal kunne spille konstruktivt inn i utviklingen av en ny trosopplæring i Dnk. Dette har først og fremst gjort seg gjeldene i et omfattende samarbeid lokalt, men også i kontaktevirsomhet og utlysning av midler for regionale og nasjonale prosjekter.

Arbeidsfellesskapet har undersøkt dette i underveisrapport 2 (2006): Tabell 3.10. Om menigheten(e) samarbeider med frivillige kristne organisasjoner i forsøket

Samarbeider menigheten(e) i forsøket med frivillige kristne organisasjoner?	Antall
Ja	30
Nei	8
Planer om samarbeid	5
Total	43

”Menighetene vurderer et slikt samarbeid til en skåre på 4,27 på en skala fra 1 til 5” s. 30
Det er også et utstrakt samarbeid med andre frivillige organisasjoner, noe som kommer fram i underveis rapport 2:

Tabell 3.13. Om menighetene samarbeider med andre frivillige organisasjoner i forsøket

Samarbeider menigheten(e) i forsøket med andre frivillige organisasjoner?	Antall
Ja	11
Nei	25
Planer om samarbeid	7
Total	43

”Slik sett innebærer samarbeid med andre frivillige organisasjoner i mange tilfeller noe nytt som kommer med forsøket. Samarbeid med andre frivillige organisasjoner ivaretar på en god måte breddeperspektivet i trosopplæringsreformen, og at menighetene på denne måte imøtekommer Stortingets føringer på dette området.” ”Også her ligger gjennomsnittskåren høyt og de aller fleste forsøkene vurderer samarbeidet som bra.” s. 32

Årsrapportene for 2006 viser at dette brede samarbeidet med både kristelige og andre frivillige organisasjoner videreføres, noe som bla. bidrar til det høye antall frivillige medarbeidere som bidrar på tiltakene. I snitt ligger dette på 5,2.

I tillegg til det omfattende lokale samarbeidet har det også vært utstrakt samarbeid regionalt og nasjonalt. Bispedømmekontorene har koordineringsmøter og samarbeid med de fleste frivillige kristelige organisasjonene. Flere bispedømmer har også utviklingsprosjekter i samarbeid med frivillige organisasjoner.

Sentralt har prosjektsekretariatet hatt en rekke møter med den sentrale ledelse i de ulike frivillige organisasjonene både enkeltvis og som fast deltaker i det nyopprettede Samarbeidsrådet for barne- og ungdomsarbeid i Dnk. Prosjektsekretariatet har også bidratt på en rekke sentrale samlinger for ansatte i de ulike frivillige organisasjoner med foredrag og orientering om reformen.

10. KONTAKT OG NETTVERKSARBEID.

Trosopplæringsreformen i Dnk er en svært omfattende reform som involverer og berører store deler av befolkningen og mange forskjellige aktører på ulike nivå. Styringsgruppa har vært opptatt av å drive et omfattende kontaktarbeid for å informere og involvere flest mulige aktører slik at flest mulig kan bidra i det omfattende endringsarbeidet. Dette kontaktarbeidet omfatter bl.a. utstrakt foredragsvirksomhet for kirkelige ansatte. Til dags dato er alle kirkelige ansatte kurset i reformen.

Det er også opprettet rutiner for kontakt og informasjonsmøter med bl.a. KA –Kirkens arbeidsgiver- og interesseorganisasjon, De ulike kirkelige fagforeningene, Kontaktforum for kateketikk, IKO – Kirkelig pedagogisk senter, Diakoniseret, Bispemøtet, stiftsdirektører, undervisningsrådgivere, integreringsrådgivere, Nasjonal gruppe for funksjonshemmede i Kirken, Norges kristne råd, Kirkemøtet, Ungdommens Kirkemøte, Utvalg for ungdomsspørsmål, og det valgte Kirkeråd. Det er også et integrert samarbeid med kirkerådets øvrige sekretariat bl.a. gjennom fast deltakelse i kirkerådets ledergruppe. Dette kommer i tillegg til omfattende kontakt med de frivillige organisasjoner og ulike faginstitusjoner som det er gjort rede for i andre avsnitt.

Styringsgruppen har også tatt konkrete grep for at frivillige organisasjoner og andre aktører selv kan innta en mer direkte og konkret rolle i trosopplæringsreformen. Dette har gitt seg utslag i utlysning av midler til regionale og nasjonale utviklingsprosjekter.

11. MATERIELLUTVIKLING

Ut fra en vilje til å gjennomføre en bottom-up, erfaringsbasert reform, har styringsgruppa vært tilbakeholdende med å sette i gang omfattende materiellutvikling. Noen regionale og nasjonale prosjekt og kompetansenettverksgrupper har munnet ut i publikasjoner. Enkelte prosjektmenigheter har også utviklet materiell. Men hittil har materiell utviklingen i reformen vokst fram fra lokale behov og lokale prosjekt.

Flere prosjekter samarbeider med forlag om å utvikle materiell. Det har blitt utviklet: fagbøker, artikler, ressursmateriell for medarbeidere og materiell som retter seg primært mot barn, unge og foreldre.

Noen eksempler:

”Kirkerottene” -en animasjonsfilm laget av prosjektet på Gjøvik i samarbeid med Filmhøgskolen på Lillehammer og Fabelaktiv.

”Barneteologi og Kirkens ritualer –Perspektiver på trosopplæring, barn og konfirmanter” En samling faglige artikler utgitt i Praktisk-teologiske seminars skriftserie.

”Metode, mål og mening i Den norske kirkes trosopplæringsreform” En samling artikler levert av to kompetansenettverksgrupper koordinert av KIFO. Utgitt på KIFO Perspektiv. Ung Kirkesang har gjennom sitt regionale og nasjonale prosjekt utgitt en læreplan for trosopplæring i barnekor.

Norges KFUK-KFUM Speidere har utviklet og publisert ressursmateriale for juniorkonfirmasjon i samarbeid med Åsen og Frosta prosjektmenigheter. Prosjektet i Hallingdal prosti har produsert en CD med godnatt sanger.

Det skjer også en omfattende digital materiellutvikling og distribusjon gjennom den nyopprettede ”Ressursbanken” på www.kirken.no. Den består nå av ca 1800 rapporter og ressurser. Dette kan også forstås som ressursmateriell utviklet i tråd med reformens profil.

12. REGIONALE OG NASJONALE PROSJEKTER

Det er en lang tradisjon med at det meste av barne- og ungdomsarbeidet er tilsluttet en nasjonal frivillig organisasjon. Den lokale bevisstheten på organisasjonstilhørigheten er dels sterk, men noe varierende. Det er også i organisasjonene en bevissthet om deres rolle i kirkens trosopplæring og flere av dem har tilpasset sitt opplegg til dåpsopplæringsplanen av 1991. Organisasjonene handler lokalt, regionalt og nasjonalt og har lang tradisjon i utarbeidelse av metodikk, ledertrening, hjelpemateriell, støttelitteratur og forsøksvirksomhet.

Det er også et rikt mangfold av institusjoner og faglige miljøer som driver et godt faglig arbeid relatert til sentrale problemstillinger for trosopplæringsreformen. Dette er verdifull kunnskap og refleksjon som kirken trenger for å utvikle en trosopplæring som favner bredt og oppleves relevant og meningsfull for bredden av døpte barn og unge.

Det har også vært viktig for Styringsgruppa å involvere utdannings- og forskningsinstitusjonenes ressurser i arbeidet med trosopplæringsreformen.

Utlysninger av regionale og nasjonale prosjekter

Det har blitt lyst ut midler til regionale og nasjonale utviklingsprosjekter i 2005, 2006 og i 2007. De to første årene hadde denne utlysningen en øvre søknadsramme på 125 000 pr år i inntil tre år. Den siste utlysningen økte søknadsrammen til 250 000 over to år.

Utlysningene har gått bredt ut med brev til bredden av potensielle søkere og offentlig annonsering. Utlysningene med bakgrunnsnotat og søknadsskjema har vært web-baserte. Det har vært gjennomført åpne søknadskonferanser. Alle utlysningene har etterspurt prosjektutvikling knyttet til barn og unge med behov for tilrettelegging. I utlysningene har det vært lagt vekt på at de regionale og nasjonale prosjektene skal være i tråd med reformens verdier:

”Organisasjoner, institusjoner og andre fagmiljø inviteres til å forme sine prosjekt i lys av reformens målsetting og verdier.

Trosopplæringen skal sette lys på de sentrale dimensjonene ved menneskelivet.

Den skal gi barn og unge hjelp til å leve sitt liv i tro, håp og kjærlighet. Den skal knytte lærdom, kunnskap og kritisk refleksjon sammen med opplevelse og deltakelse.

For å utvikle en slik trosopplæring vil vi stimulere til forsøksarbeid, læring og utvikling av ressurser og materiell. Vi ønsker regionale og nasjonale prosjekter som bidrar til å nå hele bredden av de døpte, og som er relevante for trosopplæringsarbeidet som foregår i lokalmøtene. Dette kan gjøres på ulike måter ut fra geografisk, demografisk og kulturell egenart.” –Sitat utlysningebrev 2007.

Tildelte prosjekter

Søknadsprosessen har økt og spredt kunnskapen om reformen. Det har vært en tilfredsstillende søkermengde til prosjektene og Styringsgruppa har kunnet prioritere blant mange gode prosjekter. Alle tildelte prosjekter samles etter kort tid til en felles fagdag hvor de nye prosjektene får inngående kjenneskap til reformen, presentasjon av rapporteringsverktøyet. På denne samlingen har også alle en kort presentasjon av eget prosjekt. En bieffekt av disse oppstartssamlingene har vært at prosjektene knytter bånd til hverandre og utveksler erfaringer gjennom prosjektperioden. Alle prosjektene leverer årsrapport og sluttrapport når prosjektet avsluttes.

Kronologisk oversikt over tildeling av regionale og nasjonale prosjekter:

2003: 1 søknad og ett innvilget prosjekt (Det var ingen åpen utlysning dette året)

2004: 4 søknader og 4 innvilgede prosjekt (Det var ingen åpen utlysning dette året)

2005: 64 søknader og 19 innvilgede prosjekt (Første året med åpen utlysning)

2006: 75 søknader og 27 innvilgede prosjekt

2007: 78 søknader og 27 innvilgede prosjekt

De innvilgede prosjektene bidrar med viktig metode – fag og materiell utvikling til en fornyet trosopplæring. Arbeidsfellesskapet har fokusert på disse prosjektene i flere av rapportene:

”De første utlysningene var åpne, og hadde bl.a. som hovedmål å gi organisasjonene en selvstendig plass i reformen. I 2006-utlysningen brukte styringsgruppa og prosjektsekretariatet sine muligheter til å initiere nødvendige utviklingsprosjekt på bakgrunn av rapporter, tilbakemeldinger, evalueringer og andre innspill de hadde fått. Vi konstaterte også at de administrative rutinene var kommet på plass, med oppstartkonferanse, årsrapporter, oppfølging og erfaringsbase på nett.

Dette er den tredje utlysningen av regionale og nasjonale prosjekter. For to år siden var utlysningene svært åpne og generell, men det har skjedd en gradvis endring av utlysningsprofilen de siste årene. Også årets utlysning er en åpen utlysning der den enkelte søker fritt kan forme prosjektet.

Samtidig er det er en klar bestilling av tema og metoder. Dette mener vi er en viktig forbedring. Styringsgruppa og sekretariat lar ikke bare søkerne styre prosessen, men initierer tema som bør utdypes på bakgrunn av innspill fra samarbeidspartnere, evaluering og behov som er meldt gjennom rapporter fra mentorer, prosjektledere o a. ...

Sammenliknet med de foregående utlysningene har årets utlysning mer vekt på fagliggjøring av de erfaringene som er gjort lokalt, samt ulike typer materiellutvikling, også digitalt materiell.

Til sammen er det nå 77 regionale og nasjonale prosjekter i virksomhet, noe som indikerer at reformen har utløst et omfattende utviklingsarbeid.”

Underveisrapport 3, kapittel 5 side 75-76:

Prosjektene kan grovt deles inn i ulike kategorier som metode-, og materiellutvikling, fagutvikling, og prosjekter overfor barn og unge med funksjonshemming. Det har vært øremerkede midler til den tredje typen prosjekt.

Oversikt over alle prosjektene med nærmere beskrivelse finnes på www.kirken.no eller i vedlagte brosjyre

Om betydningen av disse prosjektene skriver Arbeidsfellesskapet i Underveisrapport 3

”Det er av betydning å merke seg at man her har lyktes i å få involverte mange ulike aktører innenfor et bredt spekter av sammenhenger i Den norske kirke. Det tyder både på stort engasjement ute i feltet og bra annonsering og kommunikasjon mellom sentral ledelsen og potensielle søkere.

Gjennom de regionale og nasjonale prosjektene får utdanningsinstitusjonene en mer aktiv rolle i trosopplæringen. De bidrar ved sin kompetanse til en fagliggjøring av emner og innholdskomponenter i trosopplæringen.

Etter vår vurdering har sekretariatet utviklet gode administrative rutiner for oppfølging og rapportering. Nye prosjektledere blir invitert til de nasjonale oppstartssamlingene. De nasjonal og regionale prosjektene har også sin kontaktperson i sekretariatet.

Erfaringer som er gjort i forsøkene, kommer alle menighetene i Den norske kirke til gode.

Det foregår et omfattende forsøks- og utviklingsarbeid der de nasjonale og regionale prosjektene har bidratt til aktivisere mange ulike aktører i reformarbeidet som barne- og ungdomsorganisasjonene og utdanningsinstitusjonene. Det kan vises til mange konkrete og spennende resultater i form av artikler, materiell og ulike typer samlinger. Dette har stor betydning for utvikling av reformen og for kompetanseheving på trosopplæringsfeltet hos de ulike aktørene.” Underveisrapport 3, kapittel 5:

Noen eksempler på regionale og nasjonale prosjekter. En utfyllende liste er i vedlagt brosjyre og kan også leses på www.kirken.no/storstavalt/

Prosjekt-tittel	Prosjektsubjekt
Fra bleier til mobil – barn og unge som etiske forbrukere	Bjørgvin Bispedømmeråd
Barnet som teolog	Teologisk fakultet
Plan for trosopplæring for døve og hørselshemmede	Døveprostiet
IKO	Unge som hjelpeledere i trosopplæringen
Trosopplæring i subkulturer	Storsalen
Liturgisk verksted for og med barn	Norges KFUK/KFUM
La barna komme til meg, hindre dem ikke	Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep
Stadig bedre- kvalitetsverktøy for trosopplæringen	Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon
Kirketenkningens betydning i reformarbeidet på lokalplan	KIFO

13. NASJONALT KOMPETANSENETTVERK

I de politiske bakgrunnsdokumentene blir det lagt stor vekt på samarbeid mellom ulike fagmiljø. ”Trusopplæring i ei ny tid” St.meld. Nr.7 (2002-2003) omtaler flere steder et nasjonalt kompetansenettverk.

”Ei brei styrking av dåpsopplæringa i kyrkja stiller krav om god utnytting av den fagkompetansen som finst innan feltet. Denne er i dag spreidd på ulike stader. For å få utnytta kompetansen godt, meiner departementet det må etablerast eit nasjonalt kompetansenettverk for dåpsopplæring i kyrkja. Kyrkjerådet og den sentrale prosjektleiinga må ha ansvaret for å etablere nettverket og halde det ved like.”(Samandrag, s.8) og ”Å reformere dåpsopplæringa slik departementet går inn for, fører med seg eit langsiktig behov for å styrkje kompetansen og kapasiteten innan opplæringsfeltet i kyrkja. Det største kompetansebehovet vil vere innan pedagogikk. Behovet for spesialpedagogisk kompetanse må

understrekast, fordi det vil vere ei særleg utfordring for kyrkjelydane å tilby tilpassa opplæring for barn og unge med særskilde behov. (s 32)

Arbeidsfellesskapet vektlegger kompetansenettverket som en viktig del av støttestrukturen for reformen og særlig for fagliggjøring av resultatene fra forsøksperioden. Arbeidsfellesskapet anbefaler derfor sterkt at dette arbeidet bør intensiveres i siste fase av forsøksperioden og sikres videre funksjon i en implementerings- og driftssituasjon. Dette er i tråd med Styringsgruppas langtidsplan og budsjettforslag for forsøksperiodens oppsummeringsfase.

Visjon og mål for kompetansenettverksarbeidet

I dokumentet ” EN LÆRENDE KIRKE - Visjoner og planer for arbeid i kompetansenettverk i Reform av trosopplæring i Den norske kirke”, vedtok Styringsgruppa i juni 2005:

Visjonen for arbeidet med kompetansenettverk for trosopplæring

- En lærende kirke som kontinuerlig utvikler sitt trosopplæringsarbeid for å realisere trosopplæringsreformens mål og visjon.
- Et mangfoldig fagmiljø som er interessert i å drive relevant fagutvikling for trosopplæringen.
- Et mangfoldig kurs- og utdanningstilbud for trosopplæringsmedarbeidere i kirken.

Mål for kompetansenettverket

Etableringen av kompetansenettverk for trosopplæring har i reformens forsøks- og utviklingsfase som mål å skape dialog mellom det lokale forsøksarbeidet og ulike faggrupper og fagmiljø, både blant ansatte i kirken og ved institusjoner som arbeider innenfor f. eks pedagogikk, teologi og samfunnsforskning for at kirkens praksis og fagfeltet kirkelig opplæring kan utvikles gjennom forsøksperioden.

Gjennom nettverksarbeidet i forsøks- og utviklingsfasen er det en målsetting å etablere samarbeid og interesse for fagfeltet som vil være en fortsatt drivkraft for fagutvikling på dette feltet på permanent basis.

Funksjoner for kompetansenettverket

Kompetansenettverket skal skape møtepunkt for informasjonsflyt og fagutvikling innen trosopplæringsarbeidet i Den norske kirke.

I reformens forsøks- og utviklingsfase:

- skape arenaer for faglig refleksjon rundt forsøks – og utviklingsarbeidet i trosopplæringsreformens.
- skape møtepunkt mellom det lokale utviklingsarbeidet og ulike fagmiljø gjennom å legge til rette for gjensidig informasjonsflyt mellom forsøksarbeidet og de ulike fagmiljøene slik at fagmiljøene får god tilgang til de erfaringer som forsøksarbeidet frembringer og at aktørene på ulike nivå (sentralt/ regionalt/ lokalt) i forsøksarbeidet får informasjon om aktuelle tilbud som kompetansemiljøene gir og innblikk i aktuelle faglige prosjekt.
- bidra til implementering av reformen i hele Den norske kirke.

Varige funksjoner utover forsøksperioden:

- Være et møtepunkt mellom de ulike kompetansemiljøene. Sette trosopplæringsreformen på dagsorden i deres etablerte fora og motivere til samarbeid mellom de ulike aktørene.
- Bidra til fagutvikling av praksisfeltet kirkelig undervisning
- Legge til rette for kompetanseøkning for lønnede og frivillige medarbeidere
- Styrke det kateketiske fagfeltet i de kirkelige profesjonsutdanningene

Nettverksarbeidet fram til august 2007

Årlig nettverksmøte

Det årlige nettverksmøtet er et møte mellom representanter for faginstusjoner og fagorganisasjoner som er involvert i kompetansenettverket. Møtet er et forum for gjensidig informasjon mellom trosopplæringsreformen sentralt og nettverksinstitusjonene og nettverksinstitusjonene imellom. Det har vært avholdt tre slike møter i nettverket. Invitasjonen er sendt til kirkelige forsknings- og fagmiljø, de kirkelige fagforbundene, utdanningsinstitusjoner som gir utdanning til kirkelig tjeneste, pedagogiske høgskoler med kristen forankring, andre pedagogiske høgskoler og noen høgskoler som er sentrale i forholdt til reformens særlige fokusområder: tilrettelagt opplæring og samiske perspektiv. Alle de kirkelige aktørene har vært representert på møtene eller gitt respons på henvendelsene, men at bare et fåtall av de ikke-kirkelige institusjonene har vært representert.

Februar 2005: Drøftingsmøte ved starten av nettverksarbeidet med hovedtema funksjon og form på nettverket.

Mars 2006: Statusrapport fra reformen med vekt på rekruttering og kompetansebehov hos reformens medarbeidere, kompetansemiljøenes rolle i regionale/ nasjonale prosjekt og for mentortjenesten, og drøfting av videre utvikling av nettverksarbeidet. Møtedeltakerne ga også informasjon om relevante prosjekt/ studier og kurstilbud fra institusjonene.

Vinteren 2007: Møte med de kirkelige utdanningsinstitusjonene separat og nettverksmøte i forbindelse med nettverkskonferansen i april. I tillegg til oppdatert informasjon om sakene som ble drøftet i 2006, ble det rettet fokus mot kompetansemiljøenes rolle i reformens overgang fra reformens forsøksfase til implementering og drift.

Nettverkskonferanser

2006: Samarbeid med Stiftelsen Kirkeforskning 23. og 24. mars 2006. Tema for konferansen bygget på arbeidet i de to nettverksgruppene som arbeidet med "Forståelse av fenomenet læring i trosopplæringsreformen" og "Familiens rolle i trosopplæringen". Konferansen hadde 60 deltakere.

2007: Konferanse 24. - 25. april med plenumstema "Ny plan for trosopplæring i Den norske kirke". Det ble også gjennomført fire seminarer med presentasjon av i gangsatte regionale og nasjonale prosjekt. Konferansen hadde ca.50 deltakere.

Deltakerne på nettverkskonferansene har vært fagpersoner med kirkelig, pedagogisk og samfunnsvitenskapelig kompetanse fra universitets- og høgsolenivå, kirkelige faginstitusjoner, sentralkirkelige organ, bispedømmene, dessuten mentorer og representanter fra lokale prosjekt som har deltatt i nettverksgruppene.

I oktober 2007 er det planlagt en konferanse i samarbeid med Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) med tema Kirketenkningens betydning i arbeidet med trosopplæringsreformen på lokalplan. Konferansen er også tenkt som en møteplass for nettverksgrupper.

Nettverksgrupper

Stiftelsen Kirkeforskning gjennomførte våren 2006 to nettverksgrupper med tema "Forståelse av fenomenet læring i trosopplæringsreformen" og "Familiens rolle i trosopplæringen".

Styringsgruppa ønsket å etablere flere slike grupper i samarbeid med ulike operatører høsten 2006/ våren 2007, men p.g.a. bemanningssituasjonen i trosopplæringssekretariatet, har dette ikke vært mulig å få til etter målsettingene. Høsten 2007 er bemanningen styrket og flere nettverksgrupper vil bli etablert. Styringsgruppen ønsker å se etablering av nye nettverksgrupper i sammenheng med hvilke regionale/ nasjonale søknader som ivaretar temaer som en ønsket belyst/ bearbeidet.

Flere av de regionale/ nasjonale prosjektene med fokus på teori- og teologiutvikling har også tatt i bruk nettverksgruppe-metodikk.

Annen relevant aktivitet og nettverksbygging

Trosopplæringssekretariatet har deltatt som samarbeidspartner med ulike fagmiljøer på flere kurs og konferanser, både regionalt og nasjonalt.

Reformen har et stort kontaktnett med fagpersoner fra universitet og høgskoler, fag- og forskningsinstitusjoner som er engasjert som mentorer for forsøksprosjektene. Disse personene er viktige ressurser for videre utbygging av kompetansenettverket. Flere er også engasjert som lesere i prosessene med søknadsvurderinger, noen sitter også i styringsgrupper for lokale forsøk.

Videreføring av nettverksarbeidet

God forankring av reformen i utdanningsinstitusjonene og kirkelige, pedagogiske og samfunnsvitenskapelige fagmiljø er en viktig forutsetning for at reformen skal lykkes også etter forsøks- og utviklingsfasen. Effekten av å knytte kontakt mellom den lokale kompetansen som vinnes gjennom forsøkene og akademisk kompetanse i relevante fagmiljø oppleves som så konstruktiv at det vil være ønskelig å videreføre denne arbeidsmåten også når forsøkene går over i ordinær drift for å sikre fortsatt fagutvikling av trosopplæringen. Den bredden som er representert i nettverksarbeidet i dag må søkes videreført og utvidet. Trosopplæring må også settes tydeligere på dagsorden i de kontaktfora som finnes på sentralkirkelig og regionalt nivå, i fagforeningene og mellom utdanningsinstitusjonene. Det bør derfor etableres et organ som kan lede nettverksarbeidet i en mer permanent driftssituasjon og det må settes av tilstrekkelig med ressurser til aktivitet i nettverket.

14. RESSURSBRUK OG ØKONOMIFORVALTNING

Trosopplæringsreformen finansieres over statsbudsjettet og tildelingen har økt i tråd med intensjonene i Stortinget da reformen ble vedtatt i mai 2003. Kirkerådet har årlig levert budsjett med kommentarer til Kultur- og kirkedepartementet samt årlig årsrapport om reformens ut utvikling. Reformens økonomi er todelt. Det overføres midler til Kirkerådet til dekning av reformens sentrale ledelse. Hoveddelen av de tildelte midlene er tildelt lokale og regionale utviklingsprosjekter i tråd med Stortingets vedtak. Disse fordeles på grunnlag av søknader og tildelingsbrev. Det er utviklet en omfattende rapportering for bruk av eksternt tildelte midler.

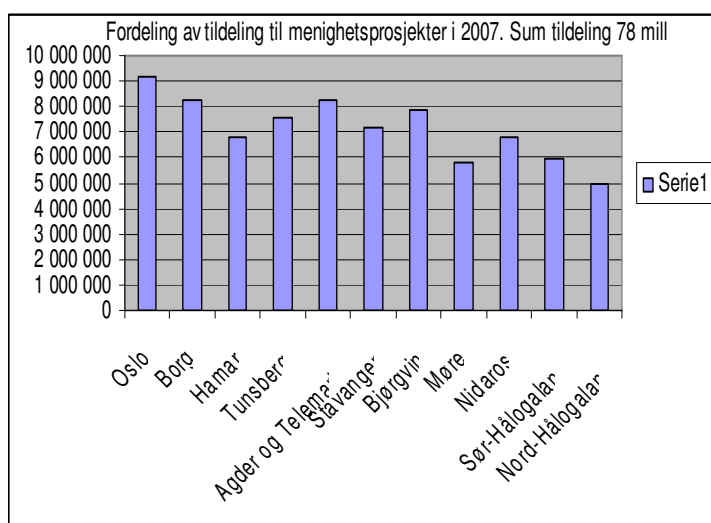
I perioden 2004 til 2006 er det bevilget til sammen totalt 248 510 000. Den årlige økningen har vært på mellom 25 og 21 millioner.

Område	Utgiftstype	kostnad i hele 1000	Prosentdel av tildelt beløp
Prosjektsekretariat sentralt	lønn og drift av det nasjonale prosjektsekretariatet, gjennomføring av kurs, konferanser, reisevirksomhet etc	19607	7,89 %
Møter i prosjektsekretariatet	drift av reformens styringsgruppe samt arbeidsgrupper	800	0,32 %
Informasjon	Utvikling og produksjon av informasjons-materiell, webutvikling, utvikling av database, nyhetsformidling og journalisttjenester	5400	2,17 %
Prosjekter i lokalmenighet	Forsøks og utviklings prosjekter i lokalmenigheter, inkl årlig lønns og prisvekst	188173	75,72 %
Samiske prosjekter	Forsøks og utviklingsarbeid knyttet til samisk kirkeliv med vekt på rekruttering, materiellutvikling, fagutvikling og utvikling av samisk trosopplæring på nettet	3880	1,56 %
Utviklingsarbeid for barn og unge med fysisk eller psykisk utviklingshemming	Prosjekter lokalt, regionalt og nasjonalt. Tildelt etter åpne utlysingsrunder som har etterspurt prosjektutvikling innen feltet	4200	1,69 %
Regional og nasjonalt Utviklings-arbeid	Utlyste metode-, materiell- og FOU prosjekter. Prosjektsubjekter er barne- og ungdomsorganisasjoner, institusjoner som IKO, Nord-Norsk diakonistiftelse samt utdanningsinstitusjoner	11930	4,80 %

Kompetansettverk	Nasjonalt kompetanse-nettverk, nettverksgrupper og grupper knyttet til arbeid med ny plan.	4800	1,93 %
Forskning og evaluering	Forskning og evaluering av reformen	9720	3,91 %
Totalt bevilget trosopplæringsreformen		248510	100,00 %

Gjennom hele prosjektperioden har det vært et sterkt fokus på å holde de administrative kostnadene så lave som mulig. Evalueringene har gjentatte ganger påpekt at reformen ledes effektivt og med de elementer som kjennetegner et godt prosjekt. Arbeidsfellesskapet har flere ganger fremhevet at det sentrale nivået bør styrkes.

Reformen kjennetegnes av å være organisert som et toleddet prosjekt med hovedprofil knyttet til den lokale menighet. Totalt går 76 % av tildelt beløp til utøvende forsøks- og utviklingsarbeid i lokalmenighetene. Det sentrale nivå har en administrasjonsprosent som ligger langt under 10 %. Dette til tross for at sekretariatets totale virksomhet inkl lokale kurs, faglig veiledning av prosjektene etc er kontoført på prosjektsekretariatet sentralt.

Det har vært stort engasjement fra alle bispedømmer i søknadsprosessene og det har vært prioritert fra Styringsgruppa å få med nye prosjekter fra hvert av bispedømmene i de årlige tildelingsrundene. For 2007 er snitt-tildelingen pr bispedømme 7 149 000. Oslo er høyest og Nord-Hålogaland er lavest. Dersom tildelingene korrigeres for antall dømte i bispedømmene

er de største bispedømmene noe underfordelt.

Kostnadene til evalueringsforskningen ligger samlet i underkant av 10 millioner, hvilket er 4 % av samlet tildeling. Ut fra en normal vektlegging på evaluering av statlige reformen er dette et høyt nivå. Anbudet til Arbeidsfellesskapet vektlegger også evalueringsforskningen som bidrag til fagliggjøring av en fornyet trosopplæring og blir derved også et bidrag til FOU midlene i trosopplæringsreformen. Samler vi evalueringsforskningen sammen med FOU midlene som ligger i regionale og nasjonale prosjekter samt i kompetansenettverket utgjør dette 9 millioner i budsjettet for 2007.

Trosopplæringsreformen fremstår med dette som en omfattende faglig fornyelse av kirkens trosopplæring.

Arbeidet med en samisk trosopplæring pågår gjennom øremerket tilskudd forvaltet av Samisk Kirkeråd, men er også vektlagt særlig i en rekke av menighetsprosjektene jfr eget punkt.

Tilsvarende er trosopplæring for barn- og unge med behov for særlige tilrettelegging en egen post i budsjettet knyttet til egne prosjekter, samtidig som perspektivet er vektlagt i menighetsprosjektene, jfr eget punkt.

Prosjektmenighetene anvender i tillegg egne midler inn i arbeidet med gjennomføringen og videreutviklingen av trosopplæringen. Egne midler er bruk av andre stillingsressurser inn i arbeidet, innsamlede midler til opprettelse av hele og deltidstillinger osv.

15. ARBEID MED NY PLAN FOR TROSOPPLÆRING

I dette kapittelet vil vi understreke at spørsmålene om plan, innhold, dimensjonering, aldersfaser etc i kirkens trosopplæring ligger til kirkemøtet.

I St. meld nr. 7 (2002/2003) uttrykkes en forventning om at Trosopplæringsreformen innebærer nye planer for opplæring i kirken: *"Regjeringa ønskjer eit systematisk og velorganisert opplæringstilbod for alle døypte barn i alle kyrkjelydane i landet. [...] Kyrkja står med dette framfor mange og ulike utfordringar. Det utvida opplæringstilbodet må vere forankra i sentrale mål og rammeplanar for opplæringa. På sentralt hald i kyrkja må dette planarbeidet utviklast med grunnlag i tidlegare planverk og det materialet som no ligg føre i samband med utgreiinga frå dåpsopplæringsutvalet. Utvikling og utforming av desse retningsgivande planane vil vere ei oppgåve for Kyrkjerådet og Kyrkjemøtet, som har mynde til å fastsetje retningsgivande planar og program for kyrkja si opplæring."*

Det formelle ansvaret for å fastsette planer for kirkelig undervisning tilligger ifølge kirkeloven Kirkemøtet, mens det er Kirkerådet som har ansvaret for utarbeiding av planene. I det følgende gjengis hvilke vedtak og planer som er lagt for en prosess fram mot en ny plan for dåpsopplæring basert på Trosopplæringsreformens erfaringer

I Sak KR 10/07 i februar 2007 vedtok Kirkerådet at styringsgruppa for trosopplæringsreformen skulle gis ansvaret for at det blir utviklet en ny plan for trosopplæring i Den norske kirke, og utvidet mandatet for gruppa i samsvar med dette. Vedtaket om å legge ansvaret for planprosessen til styringsgruppa var begrunnet med styringsgruppas grundige kunnskap om trosopplæringsreformen. Samtidig ble det presisert at det i utviklingen av en ny plan skal være et nært samarbeid med sentrale kompetansesentra innen det religionspedagogiske miljø og et nært samarbeid mellom Kirkerådets sekretariat og trosopplæringssekretariatet.

I Sak 13/07 *Ny plan for trosopplæring* i mai 2007 vedtok styringsgruppa på bakgrunn av Kirkerådets behandling, en toleddet prosess for arbeidet med plan for trosopplæring.

På Kirkemøtet i 2008 skal hovedrapporten fra evalueringen og styringsgruppas sluttrapport behandles. Prinsipielle problemstillinger som hører hjemme i en generell del av en slik plan vil bli behandlet i sluttrapporten.

På bakgrunn av Kirkemøtets behandling vil en samlet plan sendes til høring og behandles endelig på Kirkemøtet i 2009.

Arbeidet med ny plan vil også bli koordinert med Kirkerådets arbeid med opplegg for og implementering av de mange ulike planene som kommer fra Kirkemøtet de neste årene.

Planprosessen er fulgt opp med følgende aktiviteter i 2007:

- Koordinering og drøfting av ulike pågående planprosesser i Kirkerådets sekretariat
- Møte med pedagogiske ressurspersoner i januar 2007 ved starten av planprosessen
- Prosjektmenighetenes rapporteringsverktøy er videreutviklet for å innhente erfaringsmateriale fra forsøkene til bruk i planprosessen
- Utlysning av regionale/ nasjonale utviklingsprosjekt i 2007 etterspurte som et fokusområde "Prosjekt som gir innspill til ny plan for trosopplæring"
- Vårens konferanse i kompetansenettverket hadde hovedtema "Ny plan for trosopplæring i Den norske kirke"

Bruk av nettverksgrupper og arbeidsgrupper i planprosessen.

Materialet til de ulike delene av plandokumentet kan utarbeides med utgangspunkt i nettverksgrupper eller andre former for arbeidsgrupper. Noen grupper er allerede i gang med å arbeide med relevante temaer i forhold til innhold og grunnlagstenkning i en ny plan. Det vil også bli etablert arbeidsgrupper for å ivareta utrednings- og systematiseringsoppgaver i forbindelse med planprosessen.

I forhold til delarbeider med en ny plan for trosopplæring, nevner vi særlig to initiativ som er tatt i den forbindelse:

1. Trosopplæringssekretariatet sendte i april 2007 en henvendelse til samisk kirkeråd med følgende oppfordring når det gjelder planarbeidet: "at det igangsettes et forarbeid med utvikling av en samisk trosopplæring som en del av det forsøks- og utviklingsarbeid som pågår knyttet til Samisk kirkeråd og i prosjektmenigheter som har samisk trosopplæring som viktige elementer i sitt utviklingsarbeid. Vi ber om at arbeidet blir koordinert i et nært samarbeid mellom sekretariatet for trosopplæringsreformen og samisk kirkeråd."

2. Trosopplæring for barn- og unge med behov for særlig tilrettelegging er et felt som har hatt høy prioritet gjennom hele prosjektperioden. Nasjonal gruppe for funksjonshemmede i kirken har nedsatt en arbeidsgruppe som utarbeider en analyse av omfang og kostnad for barn og unge med særlige behov. Dette er et viktig arbeid for planprosessen.

Trosopplæringssekretariatet vil følge dette arbeidet.

Styringsgruppa har satt følgende målsetninger for planprosessen:

- En plan som sikrer den dømte et kvalitativt tilbud om opplæring/oppfølging fra kirken
- En plan som medvirker til gode prosesser og gir lokalmenighetene hjelp til å videreutvikle og fornye sin trosopplæring for alle dømte

- En plan som reelt preges/skapes av de erfaringer som lokalmenigheter har gjort i reformens første fase
- En plan som i sin tilblivelsesprosess virker engasjerende og blir et ledd i overgang fra prosjektfase til implementering og drift
- En planprosess som involverer kirkelige ressursmiljø og bidrar til felles forståelse og bredt engasjement for å delta i utviklingen av kirkens nye trosopplæring
- En planprosess som er godt forankret i og koordinert med Kirkerådets virksomhet og stab
- En planprosess som mobiliserer fagmiljøene og anvender norsk/ internasjonal kompetanse på læreplanarbeid

Planprosessen som er beskrevet bygger på en metodikk som gir gode muligheter for å involvere kirkelige organ, fagmiljø og menighetene i Den norske kirke underveis i planprosessen. Dette vil bidra til at implementeringen av planen vil skje parallelt med at planen utvikles, og at mange aktører dermed kan få et eierforhold til planen.

Planens form og innhold

Det er ønskelig å finne en planmodell som motvirker en statisk planforståelse og stimulerer menighetene til å være i kontinuerlig utvikling i sitt trosopplæringsarbeid. Det vil være naturlig å tenke en plan bestående av en teologisk og pedagogisk basis for trosopplæringen i form av en ”generell del” i tillegg til en mer konkret beskrivelse av innhold, metoder og rammer for trosopplæringen. Redskaper for å hjelpe menighetene til å være i kontinuerlig utvikling i sitt trosopplæringsarbeid, f.eks. i form av mentortjeneste, rapporteringsrutiner og verktøy for evaluering og kvalitetssikring kan også tilrettelegges og beskrives i plandokumentet. En slik plan vil ikke bli ”ferdig”, verken som sentral plan eller lokal plan, men være et redskap for å gjennomtenke, planlegge, gjennomføre og være i kontinuerlig evaluering og fornyelse av trosopplæringen i møte med den nye tiden som til enhver tid kommer oss i møte.

I prosjektperioden har menighetene startet prosesser i forhold til å utvikle en systematisk og sammenhengende trosopplæring med en dimensjoneringsnorm på 315 timer. Timetallet har sin bakgrunn i NOU 2000:26 og tar blant annet høyde for de endringer som har vært i dimensjoneringen av kristendoms kunnskap gjennom skolen siden 1969 og 1997. Det har vært flere revisjoner av KRL faget også siden 1997 som gjør at det store flertall av barn som er døpt får mindre kunnskap om kristendom enn det som er reflektert i NOU 2000:26. Fullskalamenighetene leverte i forbindelse med årsrapportene for 2006 som viser hvordan menighetene arbeider med en slik helhet. På denne bakgrunn vil Kirkerådet også i fortsettelsen fastholde 315 timer som en tjenelig dimensjoneringsnorm på en fornyet trosopplæring.

16. OPPSUMMERING AV ERFARINGENE SÅ LANGT.

Reformens erfaringer er mange og mangetydige. Reformen er omfattende og griper inn i en rekke prosesser i videreutviklingen av kirken. Mange av erfaringene er gode. Det har samtidig vært gjort en rekke tiltak som ikke lykkes. Læringen av disse er i en prosjektsammenheng vel så verdifulle som det som lykkes.

Dette vil Kirkerådet fremheve som særlige positive erfaringer så langt i prosjektperioden:

1. Reformen har skapt den mest omfattende skrifteliggjorte strategiprosess i Den norske kirke noen gang. Over hele landet har staber, menighetsråd, foreldregrupper, barn og ungdom arbeidet med hvordan de kan utvikle en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte. Dette brede engasjementet gjør trosopplæringsreformen til et viktig virkemiddel i fornyelsen av folkekirken. Om den siste av søknadsrundene skriver Arbeidsfellesskapet:

Det er spennende å se av denne søknadsrunden at det lokale mangfoldet øker. En kan spore en større språklig trygghet på trosopplæringsens område og en tydelig ambisjon om å drive lokal teologiproduksjon. Trosopplæringsreformen som en språklig reform der det skjer en tydelig verbalisering av taust kunnskapsfelt og et dels sovende fagfelt er i evalueringen påpekt tidligere. Det en nå ser er en mer nyansert og selvstendig språkbruk på fagfeltet menighetspedagogikk.
2. Det er etablert en struktur rundt lokalmenighetenes utviklingsarbeid som gir god dokumentasjon og som virker kvalitetsfremmende på menighetenes arbeid. Innføringskurs og fagkonferanser bidrar til å skape fellesskap og faglig bevissthet rundt forsøks- og utviklingsarbeidet.
3. Det har vært en god økonomi og ressursstyring av prosjektet som har fulgt opp kravet om at reformen primært skal medvirke til lokalt forsøks- og utviklingsarbeid. Kontrollene av tildelingene som har vært gjort av Kirkerådet, Arbeidsfellesskapets evalueringer og Riksrevisjonen har vært entydig positive.
4. Forståelsen og oppmerksomheten rundt en trosopplæring for alle har økt bredt i folkekirken.
5. Reformen har engasjert bredt i kirkelige barne- og ungdomsorganisasjoner. De har arbeidet med reformen på sine medarbeidermøter, hatt egne regionale og nasjonale prosjekter samt at de er viktige i mange av de lokale prosjektene. Jfr Delrapport 3.
6. Reformen har engasjert mange frivillige i de lokale forsøkene. Særlig gledelig er det at så mange nye frivillige medarbeidere er engasjerte. Også dette viser at reformen bidrar til en åpnere kirke.
7. Reformen har bidratt til å fornye tenkning og forståelse av trosopplæring. Dette har skjedd ved at taus kunnskap blir verbalisert og at brede grupper i kirken formulerer tiltak, utvikler søknader, engasjeres som frivillige osv.

”Det er også tydelig at målgruppen utvides slik at foreldre og faddere, søsken, besteforeldre og øvrige nettverk, inkluderes i tiltakene. En kan til og med se at mange lokalsamfunn får tilført vitaliserende krefter gjennom reformen. Dette er ikke minst viktig der en ser at lokal teologisk refleksjon skjer gjennom å formulere en stedsbestemt, lokal teologi. (Underveisrapport 3)
8. Det er utviklet en rekke nye tiltak som har høy oppslutning i gruppen alle døpte.
9. Reformen har engasjert mange fag og kompetansemiljøene. Alle kirkelige utdanningsinstitusjoner har vært delaktige i FOU prosjekter. Det utvikles nye kurs og moduler i grunn/etter og videreutdanning ved institusjonene, og mange av mentorene for menighetsprosjektene er ansatte ved høyskolene. Det er også

- etablert metodikk for kompetansenettverksgrupper som bidrar til fagliggjøring av menighetsprosjektene erfaringer. De årlige møtene og fagkonferansene i det nasjonale kompetansenettverket bidrar til å etablere møtesteder for denne faglige videreutviklingen. Dette er samtidig et punkt med en rekke utfordringer for både slutfasen av prosjektperioden og for videreføringen.
10. Det er etablert en omfattende evalueringsforskning som bidrar med kritisk og konstruktiv evaluering av alle sider ved reformen. Evalueringen leverer rapporter fortløpende og bidrar derved til en faglig forankring av reformens videreutvikling. Arbeidsfellesskapets arbeidsform gjør evalueringen også til viktig fagutvikling innen feltet trosopplæring.
 11. Det er skapt oppmerksomhet og bredt engasjement i arbeidet med en samisk trosopplæring forankret i samisk språk, historie og kultur.
 12. Reformen har virket fornyende på kirkens undervisning samtidig som det innholdsmessige fokus som trosopplæring har vært ivarettatt. Underveisrapport 3 beskriver dette med utgangspunkt i at det tidlig i prosjektperioden ble stilt spørsmål ved det innholdsmessige perspektivet.

”Trosopplæringsprosjektet synes å stå i en solid og lang tradisjon for kirkelig undervisning der en fastholder Bibelen som sentralt lærestoff. En ser samtidig en økende evne til å levendegjøre og å aktualisere bibelstoffet gjennom å et bevisst arbeid med det fortellingsdidaktiske gjennom solid muntlig fortelling, drama, fortelling, bilde og lyd, og gjennom bruk av varierte og aktivitetsfremmende arbeidsformer. En ser derfor mye kreativitet og skapende virksomhet.”
 13. Kjønnsperspektivet har vært bevisst håndtert i alle ledd av reformen, og kjønnsfordelingen er god i alle ledd av reformen. Særlig merker vi oss den jevne representasjonen av ansatte menn og kvinner i de utadrettede tiltakene. Positivt overraskende er også den jevne kjønnsfordelingen på deltagende gutter og jenter i tiltakene. Annen statistikk har vist en tradisjonell overvekt av jenter i kirkens barne- og ungdomsarbeid.
 14. Det er en økt bevissthet rundt barn og unge med behov for tilrettelegging, og reformen bidrar til mer systematisk kunnskap og økt kompetanse på dette området.
 15. Mentorordningen har vært et viktig bidrag for oppfølging av prosjektene. Denne tjenesten er svært godt evaluert og fremstår som et av de viktige bidragene til fornyelse av arbeidet i lokalmenigheten.
 16. Rekruttering av personer med høy og relevant kompetanse til stillinger har hele tiden vært forstått som et kritisk punkt. Så langt i reformen har rekrutteringen vært god. Det ser ut til at reformen virker rekrutterende på lokalt kompetente søkere. På sikt er det også grunn til å forvente at en fornyet trosopplæring, hvor også 15-18 åringene er inkludert, vil virke rekrutterende til kirkelig utdanning.
 17. Reformens bevissthet om og tilrettelegging av ressurser og kompetanse for kommunikasjon har virket moderniserende og kvalitetshevende på kirkens informasjonsarbeid. Underveisrapport 3, kapittel 4 gir en dokumentasjon av ulike sider ved reformens bidrag til en slik modernisering og digitalisering av kirkens kommunikasjon.

18. Kunst og kulturperspektivet har bidratt til kvalitetsheving av trosopplæringsarbeidet i menighetene samt at det har skapt mye lokalt samarbeid og oppmerksomhet
19. Reformen har skapt internasjonal oppmerksomhet. En rekke delegasjoner fra nordiske og europeiske kirker har kontaktet Den norske kirke og latt seg inspirere av trosopplæringsreformen. Reformen har også vært behandlet på internasjonale fagkonferanser og i publikasjoner.
20. Reformen har skapt mange nye kontakter mellom dåpsforeldre, faddere og kirken. Det er imidlertid en hovedutfordring å videreutvikle disse gode erfaringene i tiden fremover.

Hva er særlig utfordrende/mindre vellykket?

1. Mange menigheter har brukt store ressurser på å søke prosjekt uten å nå opp i tildelingene. For noen har dette skapt mismot. Svært mange menighetene ser behovet og mulighetene men mangler ressurser for å komme videre. Når så nye retningslinjer, blant annet om trosopplæringstiltak i SFO ble gjort gjeldende for alle, måtte mange menigheter med et godt samarbeid med SFO legge ned sine tilbud. Deres opplevelse av reformen er derved kun at deres handlingsrom er blitt mindre.
2. Menighetene er ikke vant til (og ser ikke nødvendigvis verdien av) å måle oppslutning og dokumentere det arbeidet de driver. Vi ser allikevel en positiv utvikling i menighetenes ferdigheter og motivasjon på dette feltet.
3. Det er i økende grad en forståelse av at kirken må utvikle en systematisk trosopplæring for alle døpte. Alle døpte er svært mange. Reformens målgruppe er 859 000 døpte mellom 0 og 18 år, samt foreldre og faddere. Det vil ta tid å få oppslutning fra alle døpte. Reformen har likevel vist mange eksempler på at dette er mulig.
4. Særlig har det vært krevende å få høy oppslutning blant 15 til 18 åringer. Det er mye god lederutvikling i denne aldersfasen men det er vanskelig å utvikle en trosopplæring som får oppslutning av bredden av 15-18 åringer. Også her er det enkelte tiltak som viser vei – som for eksempel Hamarøy prosjektet.
5. Vi ser også at de største menighetene erfarer store utfordringer gjennom reformen. Når årskullet døpte i en menighet er mellom 200 og 300 barn, blir primær målgruppe for reformen 4000-5000 barn og unge.
6. Menighetsprosjektene har prøvd ut svært mange tiltak. Det å se tiltakene i forhold til hverandre og skape en systematisk og sammenhengende trosopplæring krever stor oppmerksomhet. Alle fullskala prosjektene har i 2006 levert et eget fullskala skjema for å øke oppmerksomheten på dette.
7. Prosjektene er avhengig av et nært samarbeid med frivillige. På tross av en omfattende rekruttering av frivillige opplever mange prosjekter at dette er et kritisk punkt. Rekruttering, bruk av og oppfølging av frivillige trenger bred oppmerksomhet i den videre utviklingen av trosopplæringsarbeidet.
8. Trosopplæringsreformen bidrar til å skape endringer. Dette oppleves av mange som en positiv prosess samtidig som den er krevende. Nye arbeidsformer, tverrfaglig samarbeid, gudstjenestefornyelse osv er positive ord, men aktualiserer

- samtidig latente konflikter og spenninger. Kirkens komplekse struktur skaper også utfordringer for håndteringen av en prosjektorganisert prosess.
9. Det har i lang tid vært lav rekruttering av samisktalende personer til kirkelige stillinger. Dette har vært et prioritert område fra Samisk kirkeråd men er fortsatt både et kritisk og et utfordrende område.
 10. Sekretariatet har i hele perioden vært lavt bemannet i forhold til de oppgaver som tilligger nasjonal ledelse av et slikt prosjekt. Dette har også vært påpekt av evalueringsforskningen. Først fra sommer 2007 er dette bedret.
 11. Endringene i lokalmenighetenes mulighet til å utvikle tilbud i SFO tiden har ført til at foreldre og barn får dårligere tilrettelagte tilbud i forhold til tilgjengelighet samt at det er mer kostnadskrevende å markedsføre nye tiltak på kvelder og helger.

Disse punktene henger nært sammen med viktige utfordringer som krever særlig oppmerksomhet i prosjektperiodens avslutning og videreføring:

Sentrale utfordringer for prosjektperiodens avslutning

1. Omfanget på forsøks- og utviklingsarbeidet er stort. Dette skal avsluttes og samtidig skal det etableres gode ordninger for overgang til ordinær drift. Dette skal skje parallelt med at innsatsen styrkes med tanke på å innføre reformen i hele Den norske kirke.
2. Generere læring ut fra det store erfaringsmaterialet som foreligger og skape arenaer for at medarbeidere i kirken på ulike nivå får del i denne læringsprosessen.
3. En bred og offensiv kommunikasjon til barn, unge, foreldre og faddere som skaper forståelse, engasjement og tilhørighet til kirkens trosopplæring.
4. Bidra til allmenne holdninger knyttet til ”jeg er døpt” ” jeg er en del av kirken” osv.
5. Holde engasjementet og utviklingsprosessene oppe når ”nyhetens interesse” ikke lenger er drivkraft.
6. Å bygge ut alle prosjekt til fullskalatilbud og sette mange ulike tiltak inn i en helhetlig systematikk som gir sammenheng i en fornyet trosopplæring.
7. Kompetanseutvikling og rekruttering til stillinger innen trosopplæringen. Det må det videreutvikles både etter- og videreutdanning og grunnutdanning slik at nåværende og fremtidige kirkelig ansatte er rustet til å ivareta en styrket trosopplæring.
8. Oppsummere og systematisere forsøkserfaringene og etablere en ny plan for trosopplæring.
9. Styrket fokus på en systematisk og sammenhengende opplæring for målgruppen 0-18 år med en dimensjoneringsnorm på 315 timer. Fokuserer også på reformens utvidede målgruppe: foreldre/ familie.
10. Styrket fokus på metode- og materiellutvikling.
11. Videreutvikle eierskap til trosopplæring i menighetenes stab, rådsstruktur og blant frivillige medarbeidere.

12. Gjennomføre en inkluderende og grundig prosess for utarbeidelse av ny plan for trosopplæring.
13. Implementering og overgang til drift: videreføre og utvikle støttestrukturer for innføring og forvaltning av reformen i alle menigheter.
14. Skape og holde engasjementet og forventningene til reformen oppe hos de som ikke er prosjektmenigheter.
15. Koordinere de omfattende planprosessene i årene fremover slik at menighetene kan oppleve dette som en god endringsprosess. Dette gjelder særlig i forhold til gudstjenestereformen og ny plan for diakoni.
16. Skape naturlig og strategiske relasjoner mellom den trosopplæring som alle døpte er med på og det kontinuerlige arbeidet i kirkens barne- og ungdomsarbeid.

17. ANSATSER TIL VIDEREFØRING AV TROSOPPLÆRINGSREFORMEN PÅ BAKGRUNN AV PROSJEKTPERIODENS ERFARINGER

Det er iverksatt et omfattende forsøks- og utviklingsarbeid som gir grunnlag for arbeidet med videreføring av trosopplæringsreformen. På tross av at det er etablert gode systemer for erfaringsinnsamling og en omfattende evalueringsforskning som allerede har levert en rekke rapporter, er det ennå tidlig å trekke faste konklusjoner fra dette materialet. Samtidig gir dette grunnlag for å starte arbeidet med permanentisering av reformen og antyde mulige premisser for videreføring og utbygging av reformen til alle menigheter.

17.1 Organisering av en fornyet trosopplæring

Den innledende fasen av trosopplæringsreformen har vært organisert som et toleddet prosjekt. Det var bred enighet i den åpne høringen om at en innledende prosjektorganisering var tjenlig. Det er samtidig få føringer både i de politiske og de kirkelige forarbeidene til reformen om hvilke organisatoriske konsekvenser eller endringer som skal gjennomføres for å forvalte en fornyet trosopplæring i alle menigheter. På vei inn i disse prosessene er det viktig for Kirkerådet å ivareta de erfaringene som er vunnet i reformens første fase og sikre at disse blir tilstrekkelig faglig bearbeidet. Dernest er det viktig for Kirkerådet å gjennomføre åpne prosesser med sentrale og regionale aktører i det omfattende arbeidet med å forvalte en fornyet trosopplæring. Dette være seg kirkelige forvaltningsorganer som bispedømmene og fellesråd og viktige interesseorganisasjoner som Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og fagforeningene samt kompetanseenheter som IKO, utdanningsinstitusjoner og barne- og ungdomsorganisasjonene. En rekke av spørsmålene vil også kreve behandling i Kirkerådet og Kirkemøtet. Spørsmålene om ny plan for kirkens trosopplæring, innholdet i en ny læreplan, inndeling i aldersfaser etc. er alle spørsmål som hører inn under Kirkemøtet.

17. 1.1 Lokalmenigheten som kirkens sentrale enhet

I hele prosjektperioden har trosopplæringsreformen vært kjennetegnet av et sterkt lokalt fokus. Det er lokalmenighetene ved menighetsrådet som har sendt søknaden. Lokal stab har vært engasjerte både i søknad og i gjennomføring. Det er de lokale enhetene som har søkt hensiktsmessige samarbeidsenheter for å fornye kirkens trosopplæring.

I arbeidet med kirkeordningen fastholdes det at det er lokalmenigheten som er kirkens sentrale enhet. Trosopplæringsreformens sterke fokus på å fornye en trosopplæring som reelt inkluderer alle kirkens dømte medlemmer styrker dette lokale fokuset.

Arbeidsfellesskapet har dokumentert hvordan dette bidrar til lokal og kontekstuell teologiproduksjon. De kvalitetsfremmende prosesser som er etablert i prosjektperioden har alle den utøvende trosopplæringen lokalt som sentralt fokus. Skal kirken reelt utbygge og fornye en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle dømte er det nødvendig at dette lokale fokuset videreføres i tråd med den plass som lokalmenigheten har i vår kirkeordning.

Det viktigste stedet for kirken å bygge høy kompetanse for undervisning er i det lokale og utøvende arbeidet med barn og unge. Slik har det også vært viktig når kompetansenivåer har vært diskutert i norsk skole. Det er i klasserommet den viktigste kompetansen i skolen skal være.

Trosopplæringsreformens erfaringer med hvordan en fornyet trosopplæring samtidig samvirker med fornyelsen av kirkens gudstjenesteliv og lokalmiljøet understreker dette sterke lokale fokuset.

For arbeidet med organisering av en fornyet trosopplæring er dette fokuset på lokalmiljøet sentralt og førende for videreutvikling og etablering av ordninger. Det sentrale spørsmålet vil være: Hvilke systemer er mest tjenelige for å betjene en trosopplæring for **alle** med høy kvalitet.

I lokalmenighetenes arbeid med trosopplæring er også tverrfagligheten og rekruttering/oppfølging av frivillige en sentral utfordring. Også dette understreker den lokale forankringen av en fornyet trosopplæring

Da trosopplæringsreformen ble vedtatt ble det fremhevet at det i forsøksperioden skulle gjøres forsøk med samarbeid mellom menigheter. En så stor reform gir også viktige erfaringer knyttet til samarbeid og strukturer og tjenelige ordninger i kirken. I innledningen til St St.meld. nr. 41 (2004-2005) om kirkens økonomi heter det :

Departementet ser trosopplæringsreformen som en av de største og viktigste reformene i kirken i nyere tid. Departementet framholder at utviklingen av denne reformen og de erfaringene reformen gir, må brukes aktivt i det reform- og fornyelsesarbeidet som retter seg mot de økonomiske, strukturelle og forvaltningsmessige rammene for kirkens arbeid.

Menighetsprosjektene har ulike subjekter. Dels er det enkeltmenigheter, dels samarbeidende menigheter, dels fellelråd eller prostier. Reformen gir derved erfaringer med ulike samarbeidsmodeller for en fornyet trosopplæring. Det er ennå tidlig å trekke konklusjoner av disse samarbeidserfaringene, men materialet er stort nok til å gi innspill til strukturdebatten.

Det er mange menigheter som har hatt god effekt av å samarbeide om trosopplæringsprosjekter. Særlig gjelder dette små menigheter som gjennom samarbeid

blir store nok til å utvikle opplegg med god kvalitet samtidig som de bevarer nærheten til den utøvende trosopplæringen.

På den annen side ser det ut til at store enheter gjennomgående har lavere oppslutning om sine tiltak. Det ser ut til at enheter med 40 til 90 døpte i året er de mest egnede enheter for å håndtere en så omfattende fornyelse av trosopplæringen. Den opplevde nærheten mellom lokalmiljø, kirke, frivillige medarbeidere og ansatte som kjenner lokalmiljøet er viktige elementer for reformarbeidet. Det betyr i så fall at en rekke menigheter bør samarbeide, men også at mange menigheter er så store at det i seg selv skaper enorme utfordringer for en fornyet trosopplæring.

Dette betyr også at det fokus på lokalmenigheten som primærsted for nye ressurser til trosopplæringen bør videreføres også når reformen skal utvides til alle menigheter.

De gode erfaringene med en toleddet organisasjonsform gir også grunnlag for å etterstrebe enkle modeller for en fremtidig organisering av feltet.

17.1.2 En treleddet innføring av trosopplæringsreformen

Arbeidsfellesskapet peker gjentatte ganger på de komplekse og krevende problemstillingene som implementeringsprosessen reiser. Dels handler det om overgang fra prosjektfase til innført reform i 350 prosjektmenigheter. Mest handler det om innføring av reformen med nødvendig faglig støtte og stillinger til alle menigheter i Den norske kirke. I Underveisrapport 3 skriver Arbeidsfellesskapet :

På dette punktet mener vi at så vel departement som Kirkeråd, styringsgruppe og prosjektsekretariat har festet grepet og identifisert oppgavene, men vi er ennå ikke sikre på om de ulike aktørene og ansvarlige instansene fullt ut har innsett hvilke utfordringer overgangen, spesielt implementeringsfasen, representerer, med svært mange krevende og til dels sammenvevde parallelle prosesser.

NOU 2000:26 beskrev en treleddet innføring av trosopplæringsreformen over en tiårsperiode med forberedelsesfase, etableringsfase og konsolideringsfase. Reformen ble så vedtatt med en innledende forsøks og utviklingsfase som skal gi viktige svar med tanke på hvordan reformen skal videreføres. Ut fra disse erfaringene og erkjennelsen av at dette er en omfattende og krevende reform så vil Kirkerådet anbefale at også implementeringsprosessen får sin egen organisering, og at reformen fortsatt sees som en treleddet prosess.

Den innledende fasen, prosjektperioden (2004-2008), er godt i gang med et omfattende faglig forsøks- og utviklingsarbeid som legger et godt grunnlag for innføringen av reformen i alle menigheter. I løpet av 2008 vil reformens erfaringer oppsummeres og bearbeides og ny plan for trosopplæring utvikles ut fra erfaringsmaterialet. En rekke FOU prosjekter avsluttes også og gir et omfattende bidrag til den fagliggjøring som legger grunnlag for permanentisering av reformen.

Neste fase vil være innføring av reformen i alle menigheter (2009-2011). Denne innføringen setter høye krav til veiledning, videreføring av kvalitetsprosessene og etablering av ordninger for en kontinuerlig fornyelse av kirkens trosopplæring. Fokus på rekruttering og materiellutvikling i lys av ny plan vil også prege arbeidet i denne fasen.

Forsøks- og utviklingsfasen har igangsatt et arbeid som krever en mer langsiktig faglig bearbeiding for å sikre det læringspotensial som ligger i reformen.

En styrt implementeringsprosess vil sikre at de erfaringene som er generert gjennom forsøksfasen blir videreført. Det er viktig at de erfaringene som er høstet lokalt gjennom forsøksfasen reelt preger og viser vei for opptrappingen av reformen. Den infrastruktur som er bygget opp for erfaringsdeling bør videreføres og koordineres gjennom et sentralt ledd som i forsøksfasen. Ny plan for kirkens trosopplæring vedtas og innføres i alle menigheter som del av denne perioden. Erfaringene med de første fire årene av reformen tilsier at det er behov for betydelig innsats regionalt og nasjonalt for å betjene menighetenes utviklingsarbeid. I denne implementeringsfasen vil Kirkeråde anbefale at bispedømmene får en sentral rolle som regionalt mellomledd mellom Kirkerådet og menighetene i tilretteleggingen av bevilgninger og faglig støtte knyttet til innføringen av ny plan for trosopplæring etc.

Behovet for en forutsigbar opptrapping vil være særdeles viktig i implementeringsperioden. En mulig måte å trappe opp reformen på kan være å ta tre til fire bispedømmer hvert år over en treårsperiode. Det gir høy grad av konsentrasjon på implementeringsprossene og kompletterer den søknadsbaserte tildelingen som har preget prosjektfasen. Kirkerådet anbefaler ikke å videreføre en søknadsbasert opptrapping for denne fasen. For å sikre at trosopplæringsreformen blir implementert i alle menigheter slik at alle barn og unge får samme muligheter til en fornyet trosopplæring, anbefaler Kirkerådet at bevilgningene i denne fasen gis som øremerket tilskudd over statsbudsjettet til Kirkeråd/bispedømmeråd.

De to siste årene av tiårsperioden er en konsolideringsperiode med fokus på oppsummerende prosesser på bakgrunn av innføringen av reformen i alle menigheter. Temaer som rekruttering, kompetansenivåer til ulike stillinger, integrering av støttestrukturer i kirkens ordinære drift osv vil prege denne overgangen til normal drift av en fornyet trosopplæring. Det er naturlig at Kirkerådet leder denne overgangen i nært samarbeid med sekretariatene i bispedømmene og bevilgende organer.

Kirkerådet anbefaler å legge opp til en kort implementeringsfase. En rekke bestemmelser som begrenser kirkens trosopplæring er allerede gjort gjeldende for alle, - som endringene i skolen, omfattende begrensninger i forhold til SFO og konfirmasjon i skoletiden. Innføringen av reformen med økte ressurser til alle lokalmenigheter har derved et markert press over seg og bør gjennomføres så snart det er faglig grunnlag for en slik endringsprosess. Kirkerådet mener at Kirkens håndtering av reformen dokumenterer grunnlaget for en slik rask implementeringsprosess. En tiårs implementeringsperiode skiller seg radikalt fra implementering av andre statlige undervisningsreformer.

17.1.3 Reformens læringsmessige innhold, aldersfaseinndeling og dimensjonering

Når det gjelder reformens læremessige innhold, viser vi til den status og orientering som er gitt i kap.16 om arbeid med ny plan for trosopplæringen. Gjeldende plan er fra -91 og Kirkerådet har igangsatt arbeidet med et nytt planverk for trosopplæring. Vi viser også til

at det i NOU 2000:26 gis eksempler på hvordan en fornyet trosopplæring kan fordeles i temaer og aldersfaser. Dette er gjenstand for omfattende forsøks- og utviklingsarbeid gjennom reformen og arbeidet med ny plan for trosopplæring vil bearbeide disse erfaringene inn i forslag til ny plan.

Kirkerådet vil i det videre arbeidet med ny plan legge dimensjoneringsnormen på 315 timer til grunn. Denne ligger til grunn for forsøks- og utviklingsarbeidet. I 2006 har alle fullskala prosjekter levert inn beskrivelser og timeantydninger på en slik dimensjonering av en systematisk og sammenhengende trosopplæring. Dimensjoneringsnormen er relevant som utfordring i forhold til at kristendomsundervisning gjennom KRL faget har endret både dimensjon og karakter. Vi ser samtidig at selv full finansiering over statsbudsjettet på 250 mill er et svært lavt anslag for en slik dimensjonering. Det er allikevel Kirkemøtets rolle å bestemme dimensjoneringsnormen for en ny plan for trosopplæring. Med en økning av midler til trosopplæringsreformen på 250 mill (i 2003 kroner) vil det allikevel være et stort behov for kompletterende midler fra lokalt og regionalt nivå samt en samkjøring av de midler kirken ellers disponerer.